

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja Piirivalvekolledž

Anna Träss

**VÄGISTAJATE ISIKSUSLIKE JOONTE ÜLDISELOOMUSTUS
VÕRDLUSES EESTI KRIMINAALPOLITSEIAMETNIKE
KOGEMUSTEGA**

Lõputöö

Juhendaja:
Veronika Ehrenbusch, MA

Tallinn 2023

ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2023
Töö pealkiri eesti keeles: Vägistajate isiksuslike joonte üldiseloostumus võrdluses Eesti kriminaalpolitseiametnike kogemustega	
Töö pealkiri võõrkeeles: The main characteristics of personality traits of rapists in comparison of Estonian criminal police officers' experience.	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on koostatud eesti keeles, kokkuvõtte eesti ja inglise keeles ning koosneb 52 leheküljest, põhiosa on 38 lehekülge. Töös on kasutatud kokku 33 eesti- ja inglisekeelset allikat, millele on viidatud tekstis. Töö sisaldab kahte joonist, kuute tabelit ning kolme lisa.</p> <p>Lõputöö eesmärk oli luua ülevaade vägistamise toimepannud kurjategijaid iseloomustavatest karakteristikatest, nende motiividest ja käitumuslikest mustritest ning võrrelda neid kriminaalpolitseinike, kes on oma töös vägistajatega kokku puutunud, praktiliste kogemustega, et luua parem ülevaade nende kurjategijate olemusest, muutes seeläbi kriminaalpolitsei töö efektiivsemaks. Eesmärgi saavutamiseks oli püstitatud küsimusena uurimisprobleem: millised on vägistamise toime pannud kurjategijate puhul kõige sagedamini esinevad karakteristikad?</p> <p>Uurimisprobleemi lahendamiseks moodustati kolm konkretiseerivat küsimust, millele otsiti vastuseid, viies läbi intervjuud Lõuna ja Põhja prefektuuri kriminaalpolitseinikega vägistajaid puudutavatest teadusallikatest tuleneva informatsiooni põhjal: Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?; Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?; Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?</p> <p>Lõputöö koosneb kahest peatükist: esimeses peatükis käsitletakse teoreetilisi lähtekohtasid vägistamise üldise olemuse, selle definitsiooni ning vägistajate karakteristikate ja nende psühholoogilisuse kohta. Samuti kajastab esimene peatükk kriminoloogilise profileerimise kohta teoreetilist ülevaadet. Teine peatükk kirjeldab empiirilise uuringu meetodikat, milles analüüsitakse kriminaalpolitseinikega tehtud intervjuude tulemusi ja tehakse nende põhjal järeldused ning ettepanekud.</p>	
Lisad: -	
Võtmesõnad: vägistamine, vägistajad, vägistaja motiivid, kriminaalprofileerimine, GHB	
Võõrkeelsed võtmesõnad: rape, rapists, rapists motives, criminal profiling, GHB	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Anna Träss	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Veronika Ehrenbusch	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/

Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kristian Jaani	Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS.....	6
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	10
1.1. Vägistamise karistusõiguslikud aspektid.....	10
1.2. Vägistamise psühholoogiline külg	12
1.3. Vägistajate isiksuslikud eripärad.....	13
1.4. Vägistamise motivatsiooniline külg	14
1.5. Vägistamiste toimepanemise ja kurjategijate isiksuslike eripärade seos.....	16
1.6. Ohvri uimastamiseks kasutatavad narkootikumid.....	17
1.7. Kriminaalprofileerimisest.....	18
2. EMPIIRILINE UURING	20
2.1. Uuringu meetodika protsess ja valim	20
2.2. Intervjuude läbiviimine.....	22
2.3. Intervjuu tulemuste analüüs.....	24
2.3.1. Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid.....	24
2.3.2. Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster.....	26
2.3.3. Vägistajate taust	29
2.3.4. Vägistamise toimepanemist iseloomustav	30
2.3.5. Toimepanemise vahendid	32
2.4. Järelduste ja ettepanekute tegemine	34
KOKKUVÕTE.....	39
SUMMARY	42
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	44
TABELITE JA JOONISTE LOETELU.....	47

Lisa 1. Intervjuu kava	48
Lisa 2. Koodipuu	50
Lisa 3. Ekspertintervjuude teave	52

SISSEJUHATUS

Vägistamist kui tegu ennast defineerib Eesti karistusseadustik alates 2019. aasta juulist esimese astme kuriteona, nähes ette selle eest karistuseks ühe- kuni kuueaastase vangistuse. Varasemalt oli tegu karistatav ühe- kuni viieaastase vangistusega, mis tegi sellest teise astme kuriteo. Juhul, kui tegu on toime pandud noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes, kui see on toime pandud kahe või enama isiku poolt, vägistamisega on tekitatud kannatanule raske tervisekahjustus või surm, kannatanu on viidud teoga enesetapuni või selle katseni, kui tegu on toime pandud isiku poolt, kes on varem samalaadse teo toime pannud või kui teo toimepanija kasutas narkootilist või psühhotroopset ainet, selleks et kannatanu ei oleks võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama käsitletakse tegu kehtiva redaktsiooni järgi samuti esimese astme kuriteona, nähes ette süüdistatavale karistuseks kuue- kuni viieteistaastase vangistuse. (Karistusseadustik, 2001)

Justiitsministeeriumi poolt välja antud kriminaalpoliitika uuringu „Kuritegevus Eestis 2021“ kohaselt registreeriti aastal 2021 kokku 186 vägistamisjuhtumit. Neist 84 oli täisealise kannatanuga kontaktset vägistamisjuhtumid ning 102 alaealise kannatanuga kontaktset vägistamisjuhtumid. (Justiitsministeerium, 2021) Kuna statistika kajastab vaid juhtumeid, mis on registreeritud, siis puudub töö autoril ülevaade, kui palju eelnimetatud kuritegusid tegelikult Eestis toime pannakse. Vägistamise ohvrid tunnevad juhtunuga seoses tihti häbi, hirmu ja lootusetusetunnet, mistõttu ei jõua suure tõenäosusega paljud juhtumid politseini.

Lõputöö **aktuaalsus** tuleneb vägistamisjuhtumite päevakajalisusest. Eesti meedias saavad vägistamisega seotud juhtumid palju tähelepanu ning tihti tulevad nende käigus välja ka vanemad ja pikema perioodi vältel kestnud vägistamisjuhtumid, mis on eesti meedias tavaliselt laialdaselt kajastatud ning pakuvad kõneainet ka kodanikele. Näiteks 2022 aasta novembris kajastati Postimehes juhtumit, kus tüdruku kasuisa väärkohtles oma kasutütart pea 10 aastat ning juhtum tuli lõpuks välja alles läbi tüdruku õpetajate (Alas, 2022). Aastaks 2022 on lisandunud vägistamiste juurde ühe suurema probleemina ööklubides ning koosviibimistel tulevase kannatanu suhtes salaja korgijoogi kasutamine. Aastal 2023 ilmus Eesti Ekspressis artikkel, kus rõhutati, et pea iga noor teab kedagi, keda on korgijoogiga mürgitatud ja vägistatud, mille tõttu otsustasid Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia ja kunstide instituudi ristmeedia tudengid projektina luua erinevaid teavituskampaaniaid korgijoogi kohta, sealhulgas löid kogu vajalikku

infot koondava veebilehe korgijook.ee (Tooming, 2023). Samuti on probleemina lisandunud tänapäeval ka internetist tulenevad laialdased võimalused, kuidas vägistaja oma ohvreid profileerib ja „välja valib“. Näiteks aastal 2023 mõisteti süüdi Saaremaal meesterahvas, kes pani mitme aasta jooksul toime erineva seksuaalse sisuga kuritegusid, sealhulgas alla 14-aastase seksuaalne ahvatlemine interneti vahendusel (Sepp, 2023). Avalikkuses arutletakse ka kurjategijatele määratud karistusi ning avaldatakse inimestes esile kerkinud emotsioone, mida juhtumite kohta avaldatud üksikasjad on tekitanud.

Siseturvalisuse arengukavas 2020-2030 on välja toodud eesmärk mõjutada tapmiste ja mõrvade ning enesetappude tagajärjel hukkunute arve (Siseministeerium, 2021, lk 9). Kui vägistamise puhul ei lõpe olukord ohvri jaoks surmaga, siis kaasnevad ohvrile tihti seksuaaltervise ning ka vaimse tervisega seotud probleemid. Kui inimene ei saa näiteks vaimse tervisega seotud nõustamist ja abi, siis võib juhtum lõppeda ka kannatanu enesetapuga. Siseturvalisuse arengukavas välja toodud eesmärk on tõkestada vägivalla korduvust, milleks on vaja välja töötada ja võtta kasutusele moodused, millega mõjutada vägivallatsete käitumist (Siseministeerium, 2021, lk 22). Selleks, et vägistajate, kui kurjategijate käitumist saaks muuta ja eesmärki paremini täita, tuleb kasuks kui on analüüsitud antud kurjategijate iseloomujooni, motivaatoreid ja psühholoogilisi ning käitumuslikke eripärasid. Siseturvalisuse arengukavast on selgunud, et kuigi eesti elanikud hindavad eesti siseturvalisust juba praegu väga heaks, siis tuleb selle taseme hoidmise nimel pingutada ka edaspidi. Eesmärgiks on püstitatud arengukava elluviimisel hoida hinnangut siseturvalisusele samal tasemel praegusega, või seda mõnevõrra tõsta (Siseministeerium, 2021, lk 10-11). Kuigi inimesed hindavad kõrgelt eesti siseturvalisust, siis on eestis aktuaalsed vägistamisjuhtumid. Kuigi on olemas statistika registreeritud juhtumite kohta, siis tegelikkuses pole teada palju sellistlaadi juhtumeid tegelikult on aset leidnud. Paljud kannatanud ei ole nõus enda läbielatud politseile rääkima. Vägistajate profileerimine ja praktikute tähelepanekud vägistajate käitumise osas aitaks edaspidi selliste sündmuste korral kahtlustatavatega efektiivsemalt ja teadlikumalt toimida.

Kriminaalpoliitika põhialustes aastani 2030 on toodud esile eesmärk tõsta korduvkuritegevus riigi poolt erilise tähelepanu alla ning pöörata korduvkuritegevuse ärahoidmisele rohkem tähelepanu (Justiitsministeerium, lk 6). Analüüsides vägistajaid ja saades ülevaate nende tüüpilisest (-test) profiilist (-dest), aitaks eelnimetatu ennetada korduvkuritegevuse toimepanemist, kuna annab võimaluse ametnikel efektiivsemalt ning professionaalsemalt nende

inimestega suhelda ja toimida. Lisaks sellele loob profileerimine võimaluse teavitada avalikkust läbi meediakanalite võimalikest ennetusmeetmetest, et inimesed oleksid teadlikumad ohtude äratundmisel. Ajakirjanduse ja meedia kaudu saab avalikkust informeerida tüüpilistest vägistajate isiksuslikest profiilidest Eestis ning seeläbi on inimestel võimalus kokkupuutel antud isikutega ennetada nende suhtes kuritegude toimepanemist ning kaitsta iseennast.

Valitud lõputöö teema **uudsust** väljendab asjaolu, et käesoleva lõputöö autor keskendub oma töös vägistamise toime pannud kurjategijatele, nende puhul kõige sagedamini esinevate karakteristikate kindlaksmääramisele ning vägistajatest ja nende iseloomustusest ülevaate loomisega, võrreldes seda hiljem kriminaalpolitsei ametnike kogemustega, kes on oma töös pikaajaliselt kokku puutunud nimetatud kurjategijatega.

Autorile teadaolevalt on Sisekaitseakadeemias ja Eestis varasemalt uuritud küll seksuaalse enesemääramise vastaseid süütegusid ja täpsemalt karistusseadustiku paragrahvi 141 koosseisuna vägistamist viimati aastal 2017, kuid ka siis keskenduti uurimuses pigem grupiviisiliste vägistamiste kriminoloogilisusele (Saar, 2017). Kahe veel varasema töö puhul on keskendutud pigem sarivägistajatele, kuid need uuringud on läbi viidud aastatel 2008 ning 2010 (Maksim, 2008 ja Odar, 2010). Samuti on uuritud vägistamist ja selle lapsepõlvest tulenevaid põhjuseid aastal 2008 (Tšerkassov, 2008).

Lõputöö **uurimisprobleem** on püstitatud küsimusena: „Millised on vägistamise toime pannud kurjategijate puhul kõige sagedamini esinevad karakteristikad?“

Uurimisprobleemi lahendamiseks püstitas autor järgmised uurimisküsimused:

1. Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajate iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?
2. Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?
3. Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?

Lõputöö **eesmärk** on luua ülevaade vägistamise toimepannud kurjategijaid iseloomustavatest karakteristikatest, nende motiividest ja käitumuslikest mustritest ning võrrelda neid kriminaalpolitseinike, kes on oma töös vägistajatega kokku puutunud, praktiliste kogemustega, et luua parem ülevaade nende kurjategijate olemusest muutes seeläbi kriminaalpolitsei töö efektiivsemaks.

Eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised **uurimisülesanded**:

1. Anda ülevaade vägistamise ja kriminaalprofileerimise olemusest, vägistajate karakteristikatest, nende motiividest ning käitumuslikest mustritest teaduskirjanduse ja olemasoleva teooria põhjal.
2. Analüüsida intervjueeritud kriminaalpolitseiametnike seisukohti ja tuua sealt välja kõige tavapärasemad vägistajatele omased karakteristikad.
3. Analüüsida teooria ja empiirilise uuringu tulemusi ning selle põhjal luua vägistamise toimepannud kurjategijaid iseloomustavatest karakteristikatest, nende motiividest ja käitumuslikest mustritest ülevaade.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring, mille lähtekohaks on tegeliku elu kirjeldamine. (Hirsjärvi, *et al.*, 2004, lk 152) Andmekogumise meetodina kasutatakse töös intervjuumeetodit, mille puhul viiakse läbi struktureerimata avatud intervjuud kogenud kriminaalpolitseiametnikega igast prefektuurist üle Eesti, kelle igapäevatöök on vägistajatega suhtlemine ja ülekuulamine ning kes oskavad seeläbi tänu kogemustele rääkida oma tähelepanekutest, vägistaja taustast ning kirjeldada enda arusaamisi antud inimeste karakteristika ja käitumuslike kohta. Kogutud informatsiooni põhjal võrreldakse teoreetilist ülevaadet kriminaalpolitseinike kogemuse põhjal saadud ülevaatega ning koostatakse autori poolt kõige enamlevinud karakteristikatest kokkuvõtte.

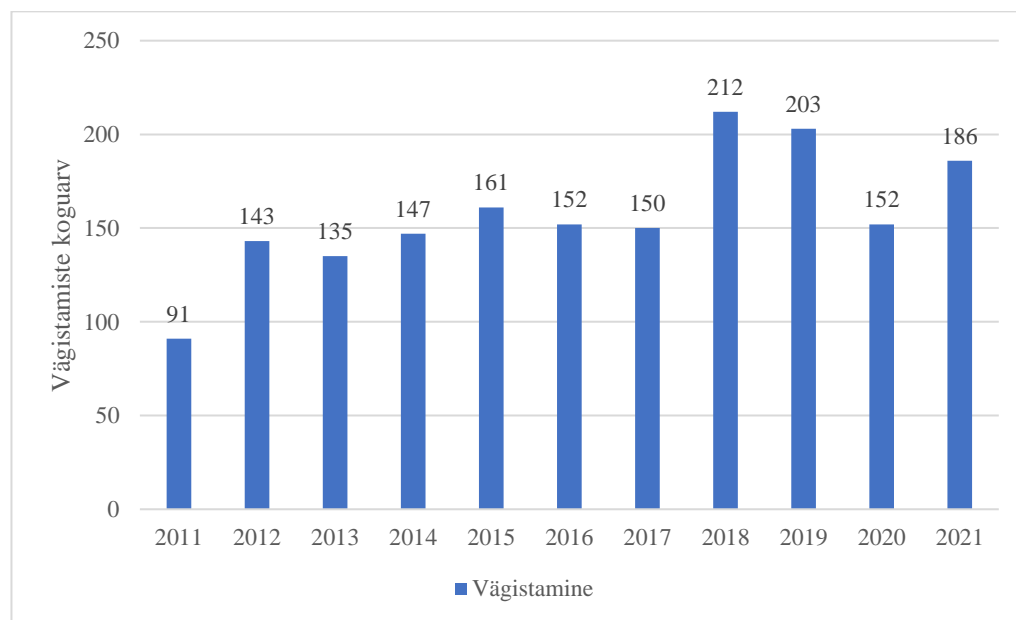
Lõputöö koosneb kahest põhipeatükist. Esimeses peatükis käsitletakse teoreetilisi lähtekohtasid vägistamise üldise olemuse, selle definitsiooni ning vägistajate karakteristikate ja nende psühholoogilisuse kohta. Samuti kajastab esimene peatükk kriminoloogilise profileerimise kohta teoreetilist ülevaadet. Teine peatükk kirjeldab empiirilise uuringu metoodikat, milles analüüsitakse intervjuude tulemusi ja tehakse nende põhjal järeldused.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Esimene peatükk annab ülevaate vägistamisest ja vägistajatest ning nende isiksuslikest eripäradest. Lisaks on esimeses peatükis juttu ka kriminaalprofileerimisest. Esimeses alapeatükis käsitletakse vägistamise olemust karistusõiguslikust aspektist. Teises alapeatükis kajastatakse vägistamise psühholoogilist külge ning kolmandas alapeatükis vägistajate isiksuslike eripärasid. Neljandas alapeatükis käsitletakse vägistamise motivatsioonilisi külgi ning viiendas peatükis vägistamiste toimepanemise ja kurjategijate isiksuslike eripärade omavahelist seost. Kuues alapeatükk kajastab kriminaalprofileerimise olemust.

1.1. Vägistamise karistusõiguslikud aspektid

Vägistamist ja selle olemust saab defineerida mitmest lähenemisnurgast. Selleks, et vägistamisjuhtumite puhul saaks üldse rääkida kuriteo toimepanemisest, tuleb defineerida juriidilises mõttes vägistamise olemus ning piiritlemiskriteeriumid, eristamaks omavahel suguühenduseks kvalifitseeruvat ning mittekvalifitseeruvat seksuaalakti.

Joonis 1. Karistusseadustiku § 141 (vägistamine) Eestis registreeritud aastatel 2011-2021 (Justiitsministeerium, 2011-2021, autori koostatud)

Kriminaalpoliitika uuringu „Kuritegevus Eestis 2021“ järgi registreeriti aastal 2021 kokku 186 vägistamisjuhtumit (Justiitsministeerium, 2021). Kokkuvõtlikult on kümne aasta lõikes vaadeldud vägistamiste koguarv püsinud ilma suuremate kõikumisteta. Aastast 2012 kuni aastani

2017 oli kõige madalam koguarv 135, mis oli aastal 2013 ning kõige kõrgem 161, mis oli aastal 2015. Võrdluses teiste aastatega oli kõige madalam vägistamiste arv Eestis aastal 2011 koguarvuna 91. Kõige rohkem oli vägistamisi 2018 aastal koguarvuna 212 ja 2019 aastal 203. Aastal 2020 toimus järsk langus koguarvuga 152, mis oli eelnevast aastast 51 võrra väiksem. Aasta 2020 langust võib seostada ka koroonaviiruse pandeemiaga, mille tõttu tekkis üleüldine kuritegudest teavitamise langus. Samuti olid pandeemia ajal suletud meelelahutuskohad nagu baarid ja ööklubid, mistõttu esines ka riskikäitumist vähem.

Karistusseadustiku § 141 järgi saab defineerida vägistamist kui inimese tahte vastaselt temaga suguühendusse astumist vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama (Karistusseadustik, 2001). Karistusseadustiku kommenteeritud väljaande kohaselt rünnatakse vägistamisega õigushüvena isiku seksuaalset enesemääramisõigust ehk isiku õigus vabalt valida, kas, kellega, millal ja mil viisil ta seksuaalvahekorda astub. Antud isikuvabadus tuleneb ka otseselt põhiseaduse §-st 19 (igapähele on õigus vabale eneseteostusele) ja §-st 20 (igapähele on õigus vabadusele ja isikupuutumatusle). Vägistamine kahjustab lisaks kannatanu füüsilist kui ka vaimset tervist, kuna tegemist on oma olemuslikult kehalise ründega, mis tekitab kannatanus hirmu, alandust ning muid negatiivseid emotsioone. Vägistamise ohvritel ei ole välistatud tagajärjena ka tervisekahjustuse või psüühikahäire tekkimine. (Sootak & Pikamäe, 2021, lk 525)

Sootak ja Pikamäe (2021, lk 525) leiavad, et suguühendusse astumise alla tuleb lugeda mehe peenise viimine naise tuppe, aga ka mehe peenise viimine suhu või päraokusse, samuti mõne muu kehaosa või eseme viimine tuppe. Eristamaks suguühenduseks kvalifitseeruvat seksuaalakti suguühenduseks mittekvalifitseeruvast seksuaalaktist on see, et vähemalt ühelt poolt on tegevusse kaasatud suguorgan.

Anton Bilõki ja Dmitri Lehmuse süüdistusasjas nähtub Riigikohtu kriminaalkolleegiumi seisukohast, et suguühenduse all karistusõiguslikus mõttes tuleb eelkõige mõista seksuaalset ühendust ehk oluline pole mitte ühenduse reproduktiivne kvaliteet, vaid selle seksuaalne iseloom. Ühenduse all peetakse silmas kehadevahelist füüsilist sideme loomist, mis on võimalik peenise või muu objekti viimisega teise isiku kehaõõnsusse, mille käigus see ühendus ületab pelga kehapindade kokkupuutumise. Samuti toob Riigikohtu kriminaalkolleegium välja, et karistusseadustiku eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole seksuaalkuritegude puhul vastutuse diferentseerimise alus mitte see, kuivõrd loomulik või ebaloomulik mingi seksuaalkäitumise

vorm on, vaid see, kuivõrd jõhkralt sekkutakse isiku õigustesse, riivatakse tema seksuaalset vabadust ja keha puutumatus (Anton Bilõki ja Dmitri Lehmuse süüdistusasjad KarS § 141 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi, 2004).

Kokkuvõtvalt on karistusõiguslikust aspektist vaadatuna vägistamise puhul tegemist inimese tahte vastaselt temaga suguühtesse astumisena vägivallaga või ära kasutades tema seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama. Samuti on Riigikohtu kriminaalkolleegium jäänud vägistamise piiritlemise puhul samale arvamusele karistusseadustiku kommenteeritud väljaande autorite Sootaku ja Pikamäega, et eristamaks suguühenduseks kvalifitseeruvat seksuaalakti suguühenduseks mittekvalifitseeruvast seksuaalaktist on see, et vähemalt ühelt poolt on tegevusse kaasatud suguorgan.

1.2. Vägistamise psühholoogiline külg

Selleks, et saada aimu vägistamiste toimepanemise põhjustest on seda analüüsinud ka teadlased, psühholoogid ja kriminoloogid (nt: Hagan, Thornhill, Palmer, Siegert, Ward jt.) ning püüdnud tegu lahti mõtestada psühholoogilistest vaatenurkadest. Autor valis käesolevasse lõputöösse peamiselt A. Nicholas Groth'i teooriad, kuna need haakuvad kõige paremini Eesti kultuuriruumiga. Samuti on tema teooriad oma olemuselt kergesti arusaadavad ja hõlmavad endas ülevaatlikku vaadet vägistajate kohta.

Ameerika seksuaalvägivallale spetsialiseerunud psühholoog ja õpetlane A. Nicholas Groth kirjeldab vägistamise olemust järgmiselt: „Vägistamine ei ole mitte niivõrd seksuaalsuse agressiivne väljendus, vaid agressiivsuse seksuaalne väljendus. See on pseudoseksuaalne akt, ajendatud pigem kättemaksu- ja kompensatoorsetest motiividest kui seksuaalsetest. See on keeruline ja mitmetest põhjustest tingitud, mis hõlmab võimu ja vaenulikkust märksa rohkem kui kirge ja ihalust. ... Kuna tavaliselt eeldatakse, et seaduserikkuja paneb oma rikkumise toime seksuaalvajaduse rahuldamiseks ja suunab oma seksuaalründe teatud ohvrile, siis eeldatakse samuti, et ohver peab olema midagi teinud, kas kavatsuslikult või tahtmatult, mis tekitas ründajas ihaluse. ... Tegelikuses, ohvri valik on määratud otseselt selle kättesaadavusest ja haavatavusest, mitte aga seksuaalsest ihaldatavusest, ja igäiks võib langeda seksuaalründe ohvriks. Vägistamisi pannakse toime mitte ainult noorte neidude ja täisealiste naiste, vaid mõlema soo ja kõigi vanuserühmade esindajate suhtes, imikutest kuni raukadeni välja“. (Groth, 1990, lk 74 tsit Traat & Markina, 2005, lk 35-35)

Autorid Thornhill ja Palmer (2000, p. 1) on defineerinud, et vägistamine on seksuaalvahekorrale vastupanu osutamine ohvri parimate võimaluste piires, välja arvatud juhul, kui selline vastupanu põhjustaks tõenäoliselt ohvri surma, talle tõsiseid vigastusi või isikute surma või vigastusi, keda ohver kaitseb.

Autor Emily Martin (2003, p. 366) on arutluskäiguna välja toonud, et vägistamine tuleneb sellest, et evolutsiooni käigus andis see suurema eelise just nendele meestele, kes seda tegu toime panid. Seeläbi said need mehed läbi vägivaldse seksuaalakti konkurentsist justkui eelise, mis puudutas seksuaalpartnerite valikut. So vägivaldse käitumisega sunniti partner seksuaalselt alluma vaatamata sellele, et tavapärasel elus ei oleks ohver sellist valikut seksuaalpartneri osas teinud.

Kokkuvõtvalt järeldeb autor, et vägistamine on psühholoogilisest vaatenurgast lähenedes agressiivsuse seksuaalne väljendus, mis on ajendatud kättemaksu- ja kompensatoorsetest motiividest ning hõlmab põhjustest eelkõige võimu ja vaenulikkust. Ohvri valik ei ole seotud seksuaalse ihaldatavusega, vaid see on otseses seoses tema kättesaadavuse ja haavatavusega, mistõttu võib igatüüpi olenemata vanusest ja soost langeda seksuaalründe ohvriks.

1.3. Vägistajate isiksuslikud eripärad

On levinud valearusaam, et vägistajad on tihtipeale võõrad või üksikud inimesed, kelle fookuses on pornograafia ning kes elavad kas üksinda või koos domineerivate naistega. Samuti on levinud valearusaam, et vägistamised leiavad aset vaid võõraste vahel. (Groth, 1979, p. 2 ref Savino & Turvey, 2005, pp. 13-14)

Aastal 2005 läbi viidud uuringu tulemused näitasid, et võrreldes üldrahvastikuga on vägistajate agressiivsuse tase kõrgem. Tulemustes kajastus lisaks, et täiskasvanud ohvritega vägistajad on lapseohvritega vägistajatest agressiivsemad. (Shechory & Ben-David, 2005, p. 656)

Aastal 2003 Kanadas läbi viidud uuringust, kus uuringus osalejad olid süüdimõistetud vägistajad, selgus, et nad olid keskmiselt 36-aastased, keskmise haridustasemega ning kaukaaslased. Ilmnes, et vägistajad suruvad maha muretunde omaenda ohvrite pärast, kuid nende seas ei esinenud puudujääki empaatiavõimes teiste seksuaalse rünnaku ohvrite suhtes. Tegemist ei ole uuringu põhjal empaatiavõime puudumisega vaid tahtlikult allasurutud empaatiaga, mistõttu ei tunne vägistajad ära kahju tekitamist enda ohvrile. (Fernandez & Marshall, 2003, pp. 22-23)

Vägistamises süüdistatud meestel võib olla varasemalt lapsepõlves esinenud negatiivseid kogemusi. Neil võib esineda märkimisväärselt suuremal määral viha ja vaenulikkust, mida tuleb nende empaatia puudujääke hinnates arvesse võtta, lisaks perspektiivi omandamist ja põhjuslikku seost nende psühhopatoloogia ja vaenulikkuse vahel. (Satapathy, *et al.*, 2022 p. 472)

Aastal 2022 viidi läbi uuring Euroopa riigis Horvaatias, kus uuritavateks olid vägistamises süüdimõistetud kurjategijad. Täiskasvanud ohvritega horvaatlastel, kelle seas uuring läbi viidi oli peamiselt keskharidus ning lapsohvritega horvaatlastel pigem põhiharidus. Uuringu tulemusena märkisid selle läbiviijad, et lapsohvritega seksuaalkurjategijate ja täiskasvanud ohvritega seksuaalkurjategijate vahel on mõned olulised erinevused. Täiskasvanud ohvritega kuritegude puhul olid kurjategijad sagedamini saanud psühhiaatrilist ravi juba enne süüteo toimepanemist, tarvitasid kuriteo toimepanemise ajal sagedamini alkoholi ja neil oli antisotsiaalne isiksusehäire. Seevastu lapsohvritega kuritegude puhul olid kurjategijad pigem madalama haridustasemega ning sagedamini oli ka neid varasemalt lapsepõlves seksuaalselt väärkoheldud. Lisaks sellele oli neil rohkem kui üks ohver. (Arbanas, Marinovic, & Buzina, 2022, pp. 1209-1210)

Kokkuvõttes on vägistajad üldrahvastikuga võrreldes agressiivsemad isikud, kellel on olemas küll empaatiavõime, kuid kes selle oma ohvrite puhul alla suruvad. Lisaks sellele võib vägistajatel olla lapsepõlves esinenud traumaatilisi lapsepõlve kogemusi, mille tõttu võib neil esineda suuremal määral viha ja vaenulikkust ümbritseva suhtes. Kuritegude puhul, kus ohvriteks olid täiskasvanud naised, on tõenäolisem, et kurjategija on saanud enne kuriteo toimepanemist psühhiaatrilist ravi, tarvitas toimepanemise ajal alkoholi ning tal esineb antisotsiaalne isiksusehäire, kui lapsohvriga toimepanija puhul. Samas kuritegude puhul, kus vägistamisohvriteks on lapsed torkab silma kuriteo pikaajalisus, korduvus ning kurjategijal on sagedamini rohkem kui üks ohver, suurema tõenäosusega madalam haridustase ning neid on lapsepõlves seksuaalselt väärkoheldud.

1.4. Vägistamise motivatsiooniline külg

Nagu paljude kuritegude kohta, levib ka selle liigi puhul erinevaid väärarusaamasid. On näiteks teada tuntud müüt, et vägistamise põhjuseks on soov rahuldada seksuaalseid vajadusi ja antud kuritegu pannakse toime põhjusel, et rikkuja ei suuda ennast talitseda. (Groth, 1979, p. 2 ref Savino & Turvey, 2005, pp. 13-14)

Groth kirjeldas algselt kolme tüüpi vägistajaid (Groth, 1979, pp. 13-58 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275): vihavägistaja, võimuvägistaja ja sadistlik vägistaja. Vihavägistaja kasutab seksuaalakte üldise füüsilise kallaletungi pikendusena, viha ja raevu tunnete vabastamise ja väljendamise vahendina. (Groth, 1979, p. 13 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275) Võimuvägistajal ei ole soovi ohvrit kahjustada. Pigem on tal vajadus ohvrit seksuaalselt omada ja teda kontrollida. Saavutades seksuaalse autoriteedi ohvri üle, kompenseerib ta sellega enda ebapiisavuse tundeid. (Groth, 1979, p. 25 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275) Sadistlik vägistaja saavutab seksuaalse rahulduse ainult ohvri valu ja alanduse kaudu. Sellistel juhtudel erotiseeritakse kannatusi, vihkamist ja kontrolli ning ohvrit piinatakse füüsiliselt ja psühholoogiliselt. (Groth, 1979, pp. 44–45 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275)

Vägistamises süüdistatud täiskasvanud meeste negatiivsetele lapsepõlvkogemustele, agressiivsusele, empaatialle ja psühhopatoloogiale fokuseeritud uuringus aastal 2022 leiti, et 75% uuringus osalejatest teatasid vähemalt ühe kategooria negatiivsest lapsepõlve kogemusest. Uuringu domeenianalüüs näitas, et füüsiline väärkohtlemine oli üks kõige sagedamini teatatud negatiivse lapsepõlve kogemuse väärkohtlemise tüüpe, millele järgneb seksuaalne väärkohtlemine, psühholoogiline väärkohtlemine ja hooletusse jätmine. Üks neljast uuringus osalejast teatas vähemalt kahest negatiivsest lapsepõlve kogemusest, üks kaheksast uuringus osalejast teatas viiest ja enamast samalaadsest kogemusest. (Satapathy, *et al.*, 2022, p. 470)

Ka on A. Nicholas Groth toonud välja seose vägistajate motivatsioonide ja tema emotsionaalsete või psühholoogiliste vajadustega. Nimelt ta väidab, et paljud vägistamised on toime pandud rahuldumaks vägistaja emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele. (Groth, 1979, p. 2 ref Savino & Turvey, 2005, p. 273)

Psühholoogilise profiili mudel seksuaalsetest mõrvadest, mis loodi aastal 2002 kajastas, et ühist käitumist kõikide seksuaalmõrvade puhul iseloomustavad suhtlus ohvriga, vägivald ja vägistaja ettevaatlikkus kuriteo toimepanemisel. Täpne seos seksuaalsuse ja vägivalla vahel, kas peamiseks on vägivalla ja kontrolli väljendamine seksuaalsuse kaudu või vastupidi – on määramatu. Arvestades asjaolu, et ohvri jaoks lõppes vägistajaga kokku puutumine surmaga, võib järeldada, et vägivald ja jõu kasutamine on peamised tegurid. (Kocsis, Cooksey & Irwin, 2002, pp. 547-548)

Kokkuvõtvalt saab autor järeldada, et vägistamise motivatsioone on võimalik liigitada peamiselt kolmeks: viha, võim ja sadism. Samuti on tõenäoline, et vägistaja on lapsepõlves kogenud

negatiivseid kogemusi nagu füüsilist väärkohtlemist, seksuaalset väärkohtlemist, psühholoogilist väärkohtlemist ja hooletusse jätmist.

1.5. Vägistamiste toimepanemise ja kurjategijate isiksuslike eripärade seos

Aastal 2005 Kanadas tehtud uuringus leidsid selle läbiviijad, et vägistaja kuriteo toimepanemise organiseerituse tase, kurjategija poolt kasutatud jõu tase ning kannatanule tekitatud vigastuse tase on omavahel seoses kurjategija isikuomadustega, kuid see on dünaamiline ja võib kõikuda teatud olukorraga seotud tegurite tõttu nagu toimepanija emotsionaalne seisund, alkoholi või narkootikumide tarbimine, pornograafia kasutamine ning üheks lisateguriks on ohvrite vaates tema kui ohvri asukoht, vastupanu, haavatavus jne. (Beauregard, Lussier & Proulx, 2005, p. 275)

Aastal 2022 läbi viidud uuringus võrreldi vägistajaid, kes toime pannud ühe ohvriga vägistamise ja sarivägistajaid teo toimepanemise ajal nende käitumise alusel, kui ohvriks oli võõras inimene. Ühe ohvriga vägistajate kuriteopaigad olid oluliselt suurema tõenäosusega vägivallale viitavate tunnustega kui sarivägistajatel. Seda ilmestab asjaolu, et nad olid sarivägistajatest tõenäolisemalt tunginud eelnevalt digitaalselt ohvrite ellu ning neid ähvardanud. Samuti leiti uuringu käigus, et sarivägistajate puhul esinesid kuriteopaigad, mis olid kriminaalselt keerukamad kui ühe ohvriga vägistajatel, näiteks muutis sarivägistaja ohvri teovõimetuks või kasutas kuriteo ajal relva. Lisaks kasutasid uuringu põhjal sarivägistajad kuriteo toimepanemise ajal tõenäolisemalt relva, eriti tulirelva või nuga. Nad muutsid suurema tõenäosusega oma ohvri teovõimetuks ja plaanisid varakult oma ohvrit valitud kohta meelitada /peibutada. Sarivägistajad olid ka kriminaalselt kogenumad/kõrgetasemelisemad ning metoodilised, näiteks tarvitades kuriteo toimepanemise ajal vähem tõenäoliselt alkoholi/narkootikume kui ühe ohvriga vägistajad. Samuti olid sarivägistajad tõenäolisemalt paremini kursis kuriteo toimepanemise asukohaga, kuna olid varem ära teinud eeltöö. (Mellink, Jeglic & Bogaard, 2022, p. 61)

Kokkuvõttena saab välja tuua, et vägistamise toimepanemine ning selle eripärad nagu jõu või relva kasutamine toimepanija poolt või organiseerituse tase võib olla otseselt mõjutatud kurjategijate isikuomadustega. Samuti võib kuriteo toimepanemise viisi mõjutada ka see, kas tegemist on ühe ohvriga vägistajaga või sarivägistajaga, kes on metoodilisem ja planeerib oma tegevust detailideni.

1.6. Ohvri uimastamiseks kasutatavad narkootikumid

Vägistamise toimepanemise ühe vahendina võib toimepanija kasutada ka uimasteid või alkoholi, et ohver ei oleks võimeline vastupanu osutama või toimunust aru saama. Vägistamiseks kasutatavad uimastid on tavaliselt värvitud, lõhnatud ja maitsetud, lahustuvad kiiresti joogis ja imenduvad kiiresti. Kõige enam tuntumad narkootikumid, mida seksuaalse rünnaku eesmärgina kasutatakse on GHB ja ketamiin.

GHB ehk gammahüdroksübutüraat on kesknärvisüsteemi pärssiv aine, mis on tuntud ka korgijoogi nime all. Illegaalsel turul müüakse GHB-d enamasti läbipaistva soolaka ning imala maitsega vedelikuna. Aine mõju algab selle tarvitamisest alates 15-30 minuti pärast ja kestab 1-3 tundi, kuid jääknähud võivad kesta kuni 10 tundi. GHB väljub organismist uriiniga väga kiiresti (alla 12-tunniga). Väikese annuse tarvitamise korral on GHB mõju sarnane alkoholiga ehk inimesel tõuseb lõbusus, jutukus, seksuaalne erutuvus (eriti meestel) ning puudutustundlikkus. Peale esialgse mõju lahtumist jääb tarvitaja sageli paariks tunniks magama ja ärgates ei pruugi ta mäletada GHB mõju all olemist. Suure annuse tarvitamise puhul tekib inimesel uimasus, lihaste lõtvumine ning unisus. Ärgates ei mäleta tarvitaja enamasti enam, mis joobes olles tema ümber toimus või mida tehti. GHB tarvitamine võib endaga kaasa tuua ka krampide tekkimist, peavalu, aeglast hingamist ja pulssi, alanenud kehatemperatuuri, oksendamist, teadvusekadu, eufooriat, itsitamist ning seosetut kõnet. Aine omaduste tõttu kasutatakse seda sageli ohvrite uimastamiseks enne vägistamist, millele viitab ka aine inglisekeelne slänginimetus *date rape drug*. (Tervise Arengu Instituut)

Ketamiini on sünteetiline hallutsinogeen, mida tarvitatakse uimastamise vahendina. Ketamiin tekitab hallutsinatsioone, selle tarvitamine toob kaasa ka moonutatud aja- ja kohataju, meelepetteid ning ebareaalsusetunnet. Antud aine on tavaliselt valge pulbri, tablettide või värvusetu vedeliku kujul, kuid vägistamisnarkootikumina kasutatakse seda peamiselt, kuna värvitud ja lõhnatud ainet on lihtne ohvrile sisse joota või süüta. Ketamiini mõju algab 10-20 minuti jooksul, toime kestab 30-90 minutit ja järelmõjusid võib olla tunda veel kuni ööpäeva jooksul. Ketamiini peamiste toimetena on välja toodud, et seda tarvitanud inimesel on ainitine pilk, jäigad lihased ja liigutamiskõnged, valutunne vähenenud või täiesti puuduv, aeglane ja segane kõne. Lisaks võib inimene olla ärritunud või ka vägivaldne ning kaotada ajutiselt nägemist. (Tervise Arengu Instituut)

1.7. Kriminaalprofileerimisest

Kriminaalprofileerimist on nimetatud vähem levinud mõistetena ka käitumisprofileerimiseks (behavioral profiling), kuriteopaiga profileerimiseks (crime scene profiling), kriminaalse isiksuse profileerimiseks (criminal personality profiling), rikkujate profileerimiseks (offender profiling), psühholoogiliseks profileerimiseks (psychological profiling), kriminaaluurimis analüüsiks (criminal investigative analysis) ja ka uurimispsühholoogiaks (investigative psychology). Profileerijate, nende töömeetodidite ning nende antud teemal haridustasemetel erinevuse teineteisest on tinginud selle, et mõistete ja määratluste osas puudub üldine üksmeel. Erinevaid termineid kasutatakse seetõttu ebajärjekindlalt. (Turvey, 2008, p. 3)

Laias mõistes on kurjategija profiili loomine katse anda kurjategija isiksuse ja käitumuslikkuse kohta vihjeid, tuginedes tema käitumisele ja mahajäetud tõenditele. (Norris, 2005, p. 1)

Profiili loomise üldine eesmärk on pakkuda politseile tõenäoline kurjategijat iseloomustav kogum. See hõlmab tavaliselt tavalisi demograafilisi muutujaid, nagu vanus, etniline taust ja perekonnaseis, aga ka spetsiifilisemaid kaalutlusi nagu varasem kriminaalne taust, võimalikud motiveerivad tegurid ning tõenäoline elukoht. Profiili detailsus ja selle üleüldine stiil ei sõltu vaid loomisel kasutatavatest tehnikatest vaid ka profiili loojast. (Petherick, 2005, p. 31)

Enne usaldusväärsete eelduste esitamist isiku taustatunnuste kohta tuleb esikohale seada teabe kogumise protsessi puhastamine. Ekspert- ja uurimisrühma vaheline suhtlus on kalduv ka sotsiaalsetele mõjuprotsessidele, mis võivad teavet halvendada või valesti esitada. Kurjategijate profileerijaid ei looda kunagi rangelt kontrollitud laborikatse käigus. Ekspertid konsulteerivad uurimisrühmaga, kellel on oma arvamused ja nägemus. Seega võib kurjategija kohta valminud karakteristiliste omaduste analüüs olla valminud suuresti mõjutatuna politsei ja psühholoogi vahelisest suhtlusest. Isegi kui sellise materjali suhtes tehakse pärast neid koostoimeid empiiriline test, on materjali tulemustes veel eksimisruumi, kuna seda ei ole kogutud rikkumata viisil üksnes teadusuuringute eesmärgil. (Alison & Canter, 1999, p. 4)

Kurjategija profileerimist seostatakse tavaliselt kuriteopaigal toimunud tegevusest tulenevalt kurjategijatele karakteristika loomisega. Samuti saab kuritegevuse ja kurjategija iseloomustust tuletada ka lähtudes muust informatsioonist. Näiteks võib psühholoog süüdistada kliendi vanemaid väärkohtlemises teabe põhjal, mille klient teraapias paljastas, mõrvamotiivi võib tuletada ebamäärase surma puhul, mida tavaliselt loetakse enesetapuks või väljapressija

iseloomu kohta võivad tekkida järeldused arvatavalt tema poolt koostatud kirja põhjal. Iga näite puhul rekonstrueerib psühholoog suure hulga teabe põhjal (kliendi aruanded, surmaga seotud tunnistajate andmed, väljapressimise erinevad keelelised tunnused tähed) teavet sündmuste tõenäolise jada ja selle kuriteoga eeldatavalt seotud isiku omaduste kohta. (Alison & Canter, 1999, pp. 5-6)

Omades erinevaid kogemusi, millest lähtuda, on inimesed aastaid olnud valmis politseile nõu andma lahendamata kuriteo toime pannud isiku tüübi kohta. Näiteks üle saja aasta tagasi, 19. sajandi lõpuaastatel kirjeldas dr Thomas Bond sarimõrvarit "Jack the Ripper" iseloomustavaid omadusi, kasutades oma kliinilist kogemust, et teha järeldusi selle kohta, kuidas Ripper'i ohvrid olid tapetud. Teise maailmasõja ajal tellis Ameerika Ühendriikide Strateegiliste Teenistuste Amet psühhiaatril William Langerilt Adolf Hitleri profiili. Langeril oli õigus, et Hitleril on eesmärk võidelda lõpuni, samuti, et tema vaimne seisund halveneb ja lõpuks ka enesetapu sooritamise osas. Tehnika tõusis esile pärast James A. Brusseli profiili "Mad Bomber of New York" ja eriti sai hoogu 1960. ja 1970. aastatel koos kasvava sarimõrvamise trendiga, mis viis profileeriva üksuse väljatöötamiseni FBI akadeemias Quanticos Virginias. (Alison & Canter, 1999, p. 24)

Profiilide genereerimise protsesside puhul on kurjategija profileerimine omandanud kaks üsna erinevat tähendust. Ühe puhul esitatakse isiku isiklik arvamus, kellel on kurjategijatega kogemusi nende intervjuerimise kaudu oma ametialase tegevuse raames. Teine on rakendusliku teaduspsühholoogia valdkonna arendamine, mida tuntakse kui "uurimispsühholoogia". (Alison & Canter, 1999, p. 25)

Kokkuvõttena saab autor nentida, et kriminaalprofileerimist on võimalik nimetada üsna mitut erinevat moodi juba ka seetõttu, et erinevate kogemustega inimesed kasutavad profiili loomisel erinevaid tööprotsesse ja meetodikaid nagu kurjategijatega tööalaselt kokku puutunud isiku isiklik arvamus ning ka teaduspsühholoogiline lähenemisnurk. Kriminaalprofileerimise eesmärk on eelkõige anda kurjategijate isiksuse ja käitumuslikkuse kohta vihjeid ja luua politseile tõenäoline kurjategijat iseloomustav kogum, tuginedes isiku käitumisele ning mahajäetud tõenditele. Samuti sõltub profiili lõpptulemus suuresti ka politsei ja eksperdi omavahelisest suhtlusest ning profiili loojast.

2. EMPIIRILINE UURING

Käesolev peatükk annab ülevaate lõputöö empiirilise uuringust. Esimeses alapeatükis kirjeldatakse empiirilise uuringu läbiviimiseks valitud meetodikat, uurimisstrateegiat, andmekogumismeetodit ning andmeanalüüsimeetodit. Uuringu läbiviimisel on silmas peetud antud lõputöö eesmärki võrrelda vägistajate karakteristikate ülevaadet antud kurjategijatega oma töös kokku puutunud kriminaalpolitseinike kogemusega, et saada parem ülevaade antud kurjategijate olemusest. Poolstruktureeritud intervjuude käigus on lähtutud varasemalt püstitatud lõputöö uurimisküsimustest: Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?; Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?; Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?

2.1. Uuringu meetodika protsess ja valim

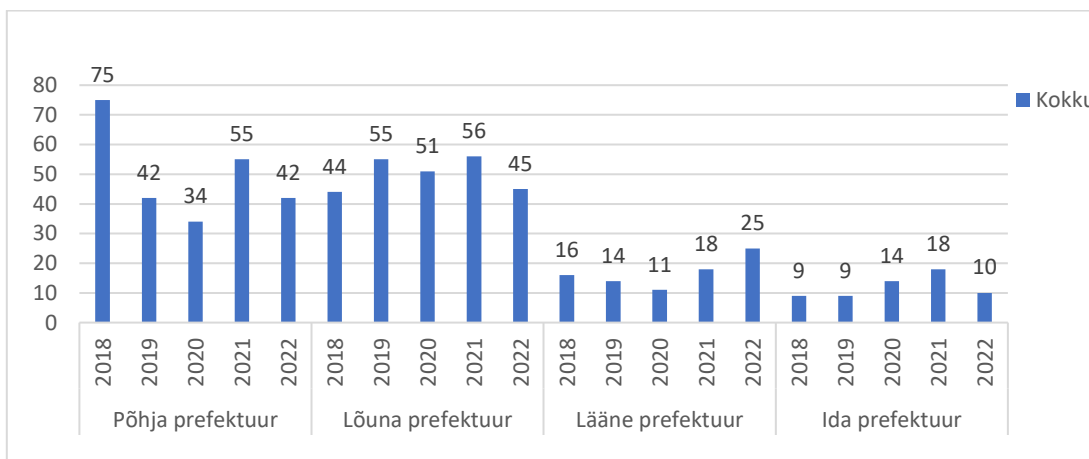
Lõputöö eesmärgi täitmiseks viiakse läbi uurimismeetodina kvalitatiivne empiiriline uuring, mille lähtekohaks on tegeliku elu kirjeldamine. (Dey, 1995, p. 11 ref Hirsjärvi, *et al.*, 2004, lk 152).

Valimiks on lõputöös ettekavatsetud valim, mis kujutab endast L. Õunapuu sõnul seda, et tegemist on eesmärgipärase valimiga, mille puhul uurija on valinud valimi liikmed lähtudes kindla grupi kohta teadmistest, kogemustest. (Õunapuu, 2014, lk 143) Lõputöös valiti ettekavatsetud valim, kuna intervjuude läbiviimiseks on vaja autoril vestelda professionaalidega, kes on oma tööstaazi jooksul kriminaalpolitseinikuna piisavalt kokku puutunud vägistamise toime pannud kurjategijatega, et nende kohta oma arvamust ja ülevaadet omada ning osata teema kohta kaasa rääkida. Intervjueeritavate valikul oli oluliseks kriteeriumiks, et intervjueeritav ametnik (uurija) oleks spetsialiseerunud seksuaalvägivalla kuritegude kohtueelsele uurimisele, ennekõike vägistamistele. Valitud kriminaalpolitseinike (uurijate) põhiülesanneteks igapäevatöös on kohtueelne menetlus ja tõendite kogumine, mis puudutab täiskasvanute või alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuritegusid ning intervjueeritavad on läbinud kohustuslikus korras erinevaid täiendkoolitusi, mis puudutavad erialaspetsiifilisi ülekuulamisi. Valim on koostatud eesmärgipärasuse põhimõtet järgides (Õunapuu, 2014, p. 151). Põhimõtte

kohaselt valitakse intervjueritavad üldkogumist valimisse mingi kriteeriumi alusel. Antud lõputöö autor viib intervjuud läbi ekspertide hulgas ning valimi koostamisel lähtuti eelkõige sellest, et ametnik puutub töö käigus igapäevaselt kokku vägistamist puudutavate kuritegedega.

Selleks, et saada kriminaalpolitseinike kogemuse põhjal kujunenud arvamuse ja taju kohta ülevaade ning seda võrdluses vägistajate kohta käiva teoreetiliste teabega, intervjueriti kokku 9 politseiuurijat, kes antud kuriteoliigiga igapäevaselt kokku puutuvad. Uuringust võtsid osa 8 naisterahvast ja 1 meesterahvas.

Valimiks on lõputöös, vastavalt lõputöö autori poolt eelneval leheküljel selgitatud kriteeriumitele, kriminaalpolitseinikud (uurijad) Lõuna prefektuurist ning Põhja prefektuurist, kuna Politsei- ja Piirivalveameti poolt uurimistöö autorile edastatud statistika põhjal on viimase viie aasta jooksul ajavahemikus 2018-2022 alustatud nendes prefektuurides enim kriminaalmenetlusi seoses vägistamisjuhtumitega. (vt joonis 2.)

Joonis 2. Karistusseadustiku § 141 (vägistamine) ja § 141'1 (tahtevastane sugulise iseloomuga tegu) koosseisude alusel Eestis alustatud kriminaalmenetlused aastatel 2018-2022 (Politsei- ja Piirivalveamet, autori koostatud)

Andmekogumismeetodina kasutatakse töös poolstruktureeritud intervjuumeetodit, mille puhul viiakse läbi poolstruktureeritud intervjuud kogenud kriminaalpolitseiametnikega, kes on oma töös kokku puutunud vägistajatega ja oskavad enda kokkupuudetest rääkida ning kirjeldada enda arusaamisi antud inimeste motivaatorite, isikuomaduste ja varasema tausta kohta. Samuti oskavad nad enda pideva tööalase kokkupuute tõttu kirjeldada vägistamise toimepanemise eripärasid. Poolstruktureeritud intervjuu käigus kasutab intervjuu läbiviija teooria põhjal koostatud küsimustena kava. Intervjuu käigus selgub täpsemalt, mida olulist intervjuust ilmnema

hakkab. Intervjuu algab küll kavast lähtudes, kuid kulgeb avatult ja olukorrast lähtudes. Ettevalmistatud kava annab ette küll suunised intervjuuks, kuid intervjuu käigus võib läbiviija olenevalt intervjuu käigust küsida juurde intervjuueeritavalt veel lisaküsimusi tema mõtete ja arusaamade kohta ning intervjuu käiku muuta. (Õunapuu, 2014, lk 171-172)

Intervjuu andmete dokumenteerimisel ja nende salvestamisel kasutati vestluse käigus mobiiltelefonis olevat helisalvestise programmi. Intervjuude transkribeerimisel kasutas lõputöö autor Tallinna Tehnikaülikooli avalikku veebipõhist kõnetuvastuse teenust. (Alumäe et al., 2018). Intervjuu transkribeerimise olulisus tuleneb sellest, et antud meetodiga kogutakse teavet, mis aitab autoril uurida ning mõista indiviidide sõnaliste väljenduste või nende poolt esitaud sõnumite koostamise tausttegereid. (Õunapuu, 2014, lk 160)

Intervjuude transkribeerimise vajalikkust põhjendab Laherand (2010, lk 279) sellega, et transkribeerimise abil on võimalik kergemini eristada intervjuus tähtsaid aspekte helisalvestiste puhul, mis võivad hakkida või ka kaduda. Lõputöö autor kontrollis veebipõhise kõnetuvastuse teenuse transkriptsiooni kogu teksti hiljem üle ning parandas tekkinud vead.

Andmeanalüüsimetodina kasutatakse lõputöös kvalitatiivset sisuanalüüsi ja järelduste tegemist, mis põhineb kategooriate loomisel. (Ezzy, D., 2002, pp. 113 ref Kalmus, *et al.*, 2015)

2.2. Intervjuude läbiviimine

Antud lõputöös ei avaldata kriminaalpolitseinike isikuandmeid, kuna tegemist on Politsei- ja Piirivalveameti asutusesisese informatsiooniga ja antud ametnike andmed ei ole avalikult kättesaadavad. Autor on lõputöös intervjuueeritavate anonüümsuse taganud intervjuueeritava nime asendamisega intervjuu järjekorranumbriga (vt lisa 3). Intervjuueeritavatega kohtuti ajavahemikus 29.03.2023 – 05.04.2023 ning ühe intervjuu kestvuse keskmiseks pikkuseks oli ligikaudu 30 minutit. Intervjuueeritavatega viidi intervjuud läbi füüsiliselt asukohtades, vastavalt sellele, kus intervjuueeritav töötab.

Enne ametniku intervjuueeritavaks valimist selgitati talle, millist infot lõputöö autoril intervjuueeritavalt vaja on ning tehti selgeks, kas ametnik ise on enda arvamust nõus jagama konkreetse teema kohta. Igat intervjuud alustati sissejuhatusega, mis sisaldas endas enesetuvustust ning lõputöö eesmärgi ja uurimisküsimuste sisu tutvustust. Kõikidelt ametnikelt küsiti eelnevalt luba salvestada mobiiltelefoniga intervjuust helisalvestis. Osalejatele selgitati, et

Lõputöös ei avaldata kellegi isikuandmeid. Intervjueeritavale selgitati, et vajalik on anda isiklik peegeldus enda töökogemusest ja väljendada enda isiklikku arvamust intervjuus väljatoodavate teooriate osas. Küsimuste koostamisel olid aluseks Lõputöö eesmärk ja varasemalt püstitatud uurimisküsimused (vt tabel 1).

Tabel 1. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega (autori koostatud)

Uurimisküsimused	Intervjuu küsimused
1. Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?	1. Kui palju ja kas üldse on päriselt võimalik liigitada vägistamise toimepannud isikuid vihavägistajateks, võimuvägistajateks ja sadistlikeks vägistajateks? 2. Kas vägistamise toime pannud isikutel on ilmnenud nende tegudest või jutust tulenevalt suurem vajadus rahuldada emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele? 3. Kas ja kui palju on vägistamise toime pannud isikutega suheldes tulnud välja, et neil on lapsepõlves olnud väärkohtlemise kogemusi nagu füüsilist väärkohtlemist, seksuaalset väärkohtlemist, psühholoogilist väärkohtlemist ja/või hooletusse jätmist?
2. Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul enamikel juhtudel vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?	4. Kas vägistajatest on ilmnenud nende jutu või käitumise põhjal tavalisest suuremat agressiooni või kirjeldanud enda toimepanemistes tavalisest suuremat agressiooni esinemist? 5. Paljud vägistajad on Teile teadaolevalt varasemalt saanud psühhiaatrilist ravi? 6. Paljudel juhtudel on vägistajatel Teile teadaolevalt diagnoositud mõni isiksusehäire? 7. Vesteldes vägistamise toime pannud isikuga, kas on isiku jutust kajastunud, et isik tunneb oma ohvri vastu empaatiat? Kas vestluse käigus on isiku jutust siiski kajastunud, et ta on üleüldiselt empaatiavõimeline?
3. Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?	8. Kas ja kui palju esineb seda, et vägistaja enda teo toimepanemise hetkel on tarvitanud alkoholi või narkootilisi/psühhotroopseid aineid? 9. Kas ühe ohvriga vägistajate kuriteod on endas sisaldanud rohkem vägivalda, kui sarivägistajate kuriteod või ei saa praktikas sellist võrdlust juhtumite põhjal tuua? 10. Kas sarivägistajate kuriteod on kriminaalselt keerukamad kui ühe ohvriga vägistajate omad? (ohvri teovõimetuks muutmine, külm- või tulirelva kasutamine, varakult juba valitud kohta ohvri meelitamine/peibutamine, kuriteo varajane planeerimine, kuriteo toimepanemise kohaga ennast kurssi viimine jne.) 11. Kas ja kui mitmel juhul on toimepanemisel kasutusel olnud GHB/korgijook, ketamiin, mõni muu uimasti või alkohol?

2.3. Intervjuu tulemuste analüüs

Käeolev peatükk kajastab uurimistöös läbi viidud poolstruktureeritud intervjuude analüüsimisel saadud tulemusi. Tulemused põhinevad intervjuueeritavate vastustel, millest kujunesid välja erinevad kategooriad ja koodid. Antud alapeatükis on kirjeldatud lahti kõik lõputöös esinevad kategooriad ja koodid. Kodeerimise käigus tõusis esile viis olulist kategooriat. Kõik intervjuu tulemuste analüüsis kajastatud kategooriad ja koodid koos vastuste sagedusega on leitavad koodipuus, esitatud tabelina (vt lisa 2).

2.3.1. Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid

Alapeatükis analüüsitakse esimest kategooriat. Antud kategooria vastab uurimistöös varasemalt püstitatud uurimusküsimusele: Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?

Tabel 2. Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid (autori koostatud)

1. Kategooria „Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid“
Kood 1 Vihavägistamine
Kood 2 Võimuvägistamine
Kood 3 Sadistlik vägistamine
Kood 4 Seksuaalse vajaduse rahuldamine
Kood 5 Tugevuse, viha ja kontrolli vajaduse rahuldamine
Kood 6 Võimaluse ära kasutamine

Antud kategoorias võrreldi mitmes küsimuses Ameerika seksuaalvägivallale spetsialiseerunud psühholoogi ja õpetlase A. Nicholas Grothi kirjeldusi vägistajate kohta. Intervjuueeritavatele selgitati, et Groth kirjeldas algselt kolme tüüpi vägistajaid (Groth, 1979, pp. 13-58 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275): vihavägistaja (peamiselt elab ohvri peal viha välja), võimuvägistaja (on soov ohvrit omada ja kontrolli all hoida) ja sadistlik vägistaja (saab ohvrile põhjustatud kannatustest naudingut).

Kõige enam suutsid ametnikud päris töös kasutada vägistajate kirjeldamiseks võimuvägistaja (Kood 2) kriteeriumit. Üheksast intervjuust kokku mainiti võimuvägistajat kokku kaksteist korda. Võimuvägistajate kohta toodi enam paralleele lähisuhtevägivallaga ja leiti, et võimuvägistajale omast inimese üle võimu omamise soovi on kõige kergem liigitada päriselt töös esinevate juhtumite alla. Kriminaalpolitseinik tõi näitena:

„Võimuvägistajad on pigem need, mis on peresisesed - mees ja naine. Mõnikord on näiteks ka kasuisa ja lapsed, oleneb vanusest. See tähendab, et on kiindumus ja niimoodi lubavad endale igasuguseid asju, kuna laps ei saa aru, mis temaga toimub ehk ta kasutab võimu lapse suhtes.“ (Int 1, 2023)

Vihavägistaja (Kood 1) kohta politseitööst näiteid tuua oli ametnikele kõige raskem. Läbiviidud üheksast intervjuust mainiti vihavägistajat kõigest kolm korda. Ametnikud selgitasid, et vihaga vägistamine tundub antud kolmest kriteeriumist kõige võõram ja selle kohta reaalsest juhtumitest näiteid otsida on raske.

Sadistliku vägistaja (Kood 3) puhul mainiti üheksas intervjuus kokku sadistlikke vägistajaid kuus korda. Toodi välja, et sadistlik vägistaja võib olla ka juba korduvkurjategija, kes kannab küll oma karistuse ära, kuid vanglast välja saades paneb siiski jätkuvalt toime antud kuritegusid. Kuigi ametnikud ei osanud välja tuua väga konkreetseid näiteid enda praktikast, siis oskasid nad öelda, et sadistliku vägistaja tüüp joonistub kindlasti selliselt piiritledes välja. Üks kriminaalpolitseinik lisas juurde:

„Ma tean, et Eestis sadistlikku vägistajat on olnud küll, aga meie grupis nii ei ole olnud ja enne seda ma olin vägivallagrupid, kus ma ka seda ei kohanud.“ (Int 8, 2023)

Lisaks A. Nicholas Grothi kolme vägistaja teooriale joonistus ametnike jutust välja veel neljanda tüübina vägistaja, kes paneb vägistamist toime lihtsalt seksuaalse vajaduse rahuldamiseks (Kood 4). Antud mõtet esines üheksast intervjuust üheksal korral. Põhjendati, et paljudel kordadel toimepanija isegi ei mõtle, vaid lihtsalt tegutseb tungi ja seksuaalse vajaduse rahuldamise ajel. Inimesel on lihtsalt eesmärk, mida ta soovib saavutada ning muule ta ei mõtle.

Kokkuvõttes mainisid kõik üheksa intervjuueeritavat, et A. Nicholas Grothi teooriat (lk.14 – 15) vägistajate liigitamise osas on võimalik üsna edukalt vägistajate peal rakendada, kuid eesti juhtumite pinnalt on seda keeruline teha, kuna Eestis on liiga vähe praktikat, et iga tüübi kohta näiteid oleks võimalik välja tuua reaalsest juhtumite põhjal.

Samuti toodi välja A. Nicholas Grothi teooria, et paljud vägistamised on toime pandud rahuldamiseks vägistaja emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele. (Groth, 1979, p. 2 ref Savino & Turvey, 2005, p. 273).

Vägistamise toimepanemist suutis seostada vägistaja vajadusega tugevuse, viha või kontrolli rahuldamiseks üheksast intervjueritavast kuus. Toodi näiteks välja juhtum, kus vägistajal oleks olnud võimalusi astuda konsensuslikku vahekorda erinevate naisterahvastega, kuid keda see ei rahuldanud, mistõttu ta uimastas oma ohvreid, et neid vägistada. Selle näite puhul tõi ametnik välja, et sellel inimesel võis olla küll vajadus rahuldada kontrollimise ja tugevuse vajadust, kuna tal on enda ohvri üle täielik kontroll. (Int 8, 2023). Ametnik tõi ka teise kontrolli ja tugevuse vajaduse rahuldamise näite ohvri uimastamise juhtumi põhjal reaalsest situatsioonist, mida on praktikas esinenud (Int 8, 2023). Samuti toodi lähisuhtevägivalla näitelt välja, et seal võib vägivallatseja samamoodi tunda vajadust omada oma ohvri üle kontrolli ja näidata tugevust. (Int 6 & 9, 2023) Sarnaselt A. Nicholas Grothi kolme vägistaja teooriale oli viha esinemise kohta ametnikel reaalsest tööst raske näiteid tuua põhjendades, et Eestis selliseid toore vihaga toime pandud vägistamisi on vähe.

Eelmisele A. Nicholas Grothi teooriale sarnaselt mainiti ka selle teooria puhul korduvalt, et siiski paljud vägistamised on ametnike arvates suurelt jaolt pandud toime lihtsalt seksuaalse rahulduse saamiseks. Üks ametnik kirjeldas mõtet:

„No seda ma ei saa öelda, et ta teeb seda nüüd selle jaoks, et tahab näidata oma viha või oma võimu. Mõned ütlevad, et lihtsalt seksinälg oli nii suur, et pidin tegema. Mis viisil, teda ei huvitanudki tol hetkel. Ta ei mõtle, tal on oma eesmärgid. Ta lihtsalt tahtis saavutada oma eesmärgi.“ (Int 1, 2023)

Esimese kategooria puhul tuli lisaks välja üheksast intervjuust viiel korral, et vägistaja motiivide alla võib kategoriseeruda kui „võimaluse“ vägistamine. Üks ametnik tõi seda ilmestamiseks näite, et kui ühe korra peol purjus noormees kasutab purjus neiu seisundit ära, siis see liigitub pigem „võimaluse“ kuriteoks. Tekib võimalus, mille inimene lihtsalt ära kasutab. (Int 7, 2023)

2.3.2. Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster

Alapeatükis analüüsitakse teist kategooriat. Antud kategooria vastab uurimistöös varasemalt püstitatud uurimusküsimusele: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?

Tabel 3. Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster (autori koostatud)

2. Kategooria „Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster“
Kood 1 Suurem agressiivsus ja lühike süütenöör
Kood 2 Agressiivsus tingituna ärritavast olukorrast
Kood 3 Laste suhtes agressiivsus puudub
Kood 4 Kaastunde saamiseks õigustamine
Kood 5 Empaatiavõime puudub, sest usub, et ta pole süüdi teos
Kood 6 Empaatiavõime täielikult puudub
Kood 7 Laste suhtes tegutsebki empaatiast ja armastusest

Intervjuueeritavatele esitati teooria, et võrreldes üldrahvastikuga on vägistajate agressiivsuse tase kõrgem (Shechory & Ben-David, 2005, p. 656). Üheksast intervjuust kõigest neljal korral mainiti, et vägistajad on keskmisest agressiivsemad ja lühikese süütenöoriga (Kood 1). Toodi välja, et täiskasvanute vaheliste juhtumite puhul on vägistajad ilmselt ikkagi agressiivsemad ja seda agressiivsuse alla surumist on võimalik tajuda ka ülekuulamiste ja toimepanijatega suhtlemisel. Üks ametnik ilmestas viha esinemist näitena:

„Ikkagi sa näed, nad üritavad seal küll seda alla suruda ja sa näed, et kui mingisuguse sellise küsimuse küsid, mis neile ei meeldi, siis hakkab tõesti võbelema see nii-öelda energia“ (Int 6, 2023)

Antud teooriale lisati juurde, et vägistaja ei pruugi olla keskmisest agressiivsem ega lühikese süütenöoriga vaid ärritunud hoopis mingi konkreetse situatsiooni tõttu (Kood 2). Väidet ilmestati näitega, et kui inimene on politsei poolt kahtlustatavana kinni peetud, tekib hirm pika vanglakaristuse ees ning ei tea, millal tekib võimalus uuesti vabaks saada, eriti kui inimene ei tunne ise ennast süüdi mingis teos, siis sellest võib juba iseenesest tekkida see agressiivsus, mida ametnik vägistaja puhul sellel juhul näeb. (Int 2 ja 5, 2023)

Eraldi võrreldi agressiivsuse taset lapsohvritega vägistamiste puhul. Kuue intervjuu puhul, kus toodi välja kuuel korral, et laste vastu pandud vägistamiste puhul ei ole vägistaja üldse agressiivne (Kood 3). Laste vastu suunatud vägistamised on toime pandud pigem manipulatsiooniga ja need toimepanijad on kõik pigem sellised „lastesõbralikud“, mitte ei tule nende käitumisest välja agressiooni (Int 6, 7 ja 8, 2023).

Üheksa politseiametniku jutust selgus lausa kaheteistkümmel korral, et toimepanija kipuvad ka kaastunde saamise eesmärgil õigustama enda tegusid erinevate teguritega (Kood 4). Üks kriminaalpolitseinik tõi näite:

„Küll on aga selliseid õigustusi olnud jah, lastega ohvrite puhul, et toimepanijad ise hakkavad rääkima enda lapsepõlves toimunud. Just need, kes soovivad kaastunnet ja püüavad teha ennast haledaks, et mul oli ju õigustus ja vaadake, mis minuga kunagi juhtunud, et ma ei saanud abi ja tegelikult see ei ole siis minu süü.“ (Int 4, 2023)

Kriminaalpolitseinikele esitati teooria, et seksuaalkurjategijad suruvad maha muretunde omaenda ohvrite pärast, kuid vägistajate seas ei esinenud puudujääki empaatiavõimes teiste seksuaalse rünnaku ohvrite suhtes. Täpsemalt tegemist ei ole mitte empaatiavõime puudumisega vaid tahtlikult allasurutud empaatiaga, mistõttu ei tunne vägistajad ära kahju tekitamist enda ohvrile. (Fernandez & Marshall, 2003, pp. 22-23) Ametnikud arendasid üheksast intervjuust lausa neljateistkümmel korral teooriat väitega, et ilmselt osadel vägistajatel empaatiavõime puudub, sest nad ise usuvad, et nad pole süüdi milleski (Kood 5).

Toodi välja näiteks: *„Eestis muidugi ma ei saaks sulle öelda just, et nad ei oleks üldse empaatiavõimelised. Tihti on nad ju ühiskonnas tunnustatud või oma kogukonnas ju väga aktsepteeritud, see tähendab seda, et tal peab olema empaatia. Sellepärast, et muidu ta ju ei oleks ka nii heas kirjas.“ (Int 2, 2023).*

Samuti lisati: *„Nad ei saagi aru, et nad on midagi valesti teinud. Sellest nad saavad aru, et selline tegu on vale, aga nad hakkavad ennast igat pidi õigustama. Ehk teo valesti olekust nad saavad aru, aga seda, et nemad midagi valesti oleks teinud, sellest nad aru ei saa.“ (Int 3, 2023).*

Intervjueeritavad tõid korduvalt välja, et pigem tuuakse õigustusi ja ei saada enda teo tõsidusest aru. Samas kolmes intervjuus ning kokku kolmel korral oli ametniku arvamus selline, et vägistajatel täielikult puudub empaatiavõime sellisel kujul nagu tavalistel inimestel. (Kood 6):

„Mina arvan küll, et neil puudub empaatiavõime sellepärast, et ükski inimene ei hakka vägistama teist inimest.“ (int 3, 2023)

Lisati ka juurde, et *„ilmselt seetõttu see vägistamine saabki juhtuda, et sellel toimepanijal empaatiavõimet ei ole.“ (Int 8, 2023)*

Näiteid toodi ka lapsohvritega vägistajate empaatiavõime kohta ja täpsemalt mainiti kolmes intervjuus kuuel korral, et laste suhtes vägistaja ise arvabki, et ta empaatiast ja armastusest (Kood 7):

„Enamus lastega juhtumite puhul enamus vägistajad räägivad, et neil on mingi armastus või midagi sellist. Et ikkagi nad näevad, et lapsed ise tahavad ja neile see meeldib, siis järelikult ta saab aru, et ta ei tee midagi valesti.“ (Int 1, 2023)

Intervjuudes mainitakse, et lapsohvritega vägistajad ise tunnevad enda ohvri vastu siirast hoolivust ja armastust. Nad ise arvavad, et nad panevadki neid tegusid suurest hoolivusest ja isegi kaastundest toime. (Int 2 ja 3, 2023)

2.3.3. Vägistajate taust

Selles alapeatükis kajastatakse kolmandat kategooriat. Nagu ka teine kategooria, keskendub kolmas kategooria uurimistöös varasemalt püstitatud uurimusküsimusele: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?

Tabel 4. Vägistajate taust (autori koostatud)

3. Kategooria „Vägistajate taust“
Kood 1 Negatiivsed lapsepõlvkogemused nagu psüühiline, füüsiline ja seksuaalne väärkohtlemine ning hooletusse jätmine lapsepõlves
Kood 2 Varasemalt psühhiaatriline ravi
Kood 3 Varasemalt diagnoositud psüühiline häire/ isiksusehäire

Intervjueeritavatele esitati teooria, mille järgi on paljudel vägistajatel lapsepõlves olnud väärkohtlemise kogemusi nagu füüsilist väärkohtlemist, seksuaalset väärkohtlemist, psühholoogilist väärkohtlemist ja/või hooletusse jätmist. Üheksas intervjuus mainiti üheksateist korda, et toimepanijatel on varasemalt lapsepõlves esinenud mõni varem eelnimetatutest negatiivsetest kogemustest. Küll aga viiel korral selgus, et politseinikeni ilmselt see info toimepanija mineviku kohta alati ei jõuagi, sest tegelikult politseitöö ei sisalda päris kõigi selliste asjaolude välja uurimist. (Int 9, 2023). Pigem nõustuvad ametnikud sellega, et mingeid

negatiivseid kogemusi on toimepanijatel pidanud lapsepõlves siiski olema, mis neid selliseid tegusid tegema sunnib:

„Aga tõenäoliselt, kust see hälbiv käitumine ikkagi tuleb. Jah, see ongi võib-olla allasurutud, et minu üle on ju keegi võimu omanud. Aga kui nad on juba nii kõvad vennad enda arvates, siis ega nad seda ei tunnista, et on olnud. See tuleb pigem mujalt välja. Aga noh, reeglina ikka on ja.“ (Int 6, 2023)

Ametnikele esitati uuringu põhjal väide, et paljud toimepanijad võivad olla varasemalt saanud psühhiaatrilist ravi (Kood 2), mida toodi ka üheksa intervjuu puhul neli korda välja. Viiel korral toodi välja, et pigem on harva enne toimepanemist saanud vägistaja mingit psühhiaatrilist ravi:

„Pigem on näha et varem ei ole kuskile pöördutud, kui on esmakordne juhtum. Kui on varem ka juhtumeid olnud, siis võibolla on juba pöördutud. Pigem on harva pöördutud“ (Int 9, 2023).

Lisaks psühhiaatrilisele ravile küsiti, ka psüühiliste häirete ja isiksushäirete diagnooside esinemise kohta toimepanijatel (Kood 3). Üheksast intervjuueeritavast toodi kolmel korral välja, et vägistamise toimepanijatel on varasemalt diagnoositud mõni psüühikahäire või näiteks antisotsiaalne isiksusehäire.

Näiteks tõi ametnik välja: *„Mina arvan, et see protsent jääb ikkagi üsna alla, kellel on konkreetselt mingisugused diagnoositud häired. Aga väga palju on meil ka selliseid, kus me ise näeme inimesega suheldes, et tal midagi on. Vähemalt jääb mulje, et tal on mõni häire, aga need on diagnoosimata.“ (Int 2, 2023)*

Samuti lisati: *„Seda infot, et on mõni häire, võib kuulda, kui kannatanu tunneb toimepanijat. Siis meil on võimalus seda kontrollida. Kui on täiesti võõras või juhututtav, siis ei pruugigi kannatanu seda teada. Eks me kontrollime, kui me ise näeme, et meil tekib kahtlus“ (Int 4, 2023)*

2.3.4. Vägistamise toimepanemist iseloomustav

Antud alapeatükis analüüsitakse neljandat kategooriat. Neljas kategooria keskendub varasemalt püstitatud uurimisküsimustele: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?

Tabel 5. Vägistamise toimepanemist iseloomustav (autori koostatud)

4. Kategooria „Vägistamise toimepanemist iseloomustav“
Kood 1 Toimepanija on toimepanemise hetkel alkoholi mõju all
Kood 2 Toimepanija on toimepanemise ajal narkootilise/psühhotroopse aine mõju all
Kood 3 Toimepanija on täiesti kaine
Kood 4 Lapsohvri puhul toimepanija on kaine

Neljandas kategoorias arutleti toimepanija olekut ja täpsemalt seda, kui palju esineb alkoholijoobes toimepanijat vägistamise toimepanemise hetkel (Kood 1). Üheksas intervjuus mainiti neliteist korda seda, et täisealiste vägistamiste puhul on toimepanija siiski alkoholijoobes:

„Täiskasvanute puhul ma arvan, et kõige rohkem mängib rolli alkohol nii toimepanija kui ka kannatanu osas siis.“ (Int 7, 2023)

Samuti arutleti toimepanija poolt narkootiliste/psühhotroopsete ainete tarvitamist toimepanemise hetkel. (Kood 2) Üheksas intervjuus mainiti neljal korral, et vägistaja on toimepanemise hetkel tarvitanud narkootilisi- ja/või psühhotroopseid aineid:

„Selliseid asju on ka juhtunud, päris palju, aga ikkagi pigem, et koos joomine ja siis võib-olla kanep, mis viimasel ajal on hästi popp noorte seas.“ (Int 1, 2023)

Üheksast intervjuust kokku mainiti ühe korra, et toimepanija võib ka täiesti kaine olla (Kood 3):

„Mõni näiteks ongi selline, et on vägivallatseja juba ja ei tarvita üldse alkoholi ja siis vägistab ka kainenena. Aga sisu on puhtalt see, mina olen selline. Mina olen perepea, domineerija ja teen, mis tahan ja kõik käib minu rusika ja kõige muu järgi.“ (Int 6, 2023)

Kaheksast intervjuust seitsmel korral mainiti, et lapsohvrite puhul on vägivallatsejad täiesti kained (Kood 4):

„Nojah, laste puhul, kes lapsi meil ära kasutavad, need on reeglina ikkagi kained. Need on sellised pigem head, sõbralikud, näiliselt ohutud inimesed.“ (Int 4, 2023)

„Jah, sellised mõned üksikud on, kus tullakse selle väitega välja, et ma ei saanud aru, et ma olin nii purjus, ma ei saanud aru, et seal on tegemist lapsega, ma arvasin, et see mu enda naine, minu sõbranna või keegi muu veel. Aga väga vähe tegelikult on neid, mis on just laste suhtes nii toime pandud“ (Int 2, 2023)

2.3.5. Toimepanemise vahendid

Alapeatükis analüüsitakse viiendat kategooriat. Viies kategooria keskendub sarnaselt neljandale varasemalt püstitatud uurimisküsimustele: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?

Tabel 6. Toimepanemise vahendid (autori koostatud)

5. Kategooria „Toimepanemise vahendid“
Kood 1 Pigem sisaldavad sarivägistajate toimepanemised endas rohkem vägivalda
Kood 2 Sarivägistajate toimepanemised on kriminaalselt keerukamad
Kood 3 Külmi- ja tulirelva kasutatakse toimepanemisel harva
Kood 4 GHB-ga uimastatakse reaalselt ohvrit harva
Kood 5 GHB kahtlustuste puhul on tavaliselt tegemist alkoholi liigtarbimisega või alkoholi ravimitega segamisega

Intervjueeritavatele esitleti teooriat, et ühe ohvriga vägistajate kuriteopaigad on oluliselt suurema tõenäosusega vägivaldsele viitavate tunnustega kui sarivägistajatel. (Kood 1) Üheksast intervjuust sellele küsimusele vastasid vaid kaks, kuna teised ametnikud tõid välja, et antud võrdluseks ei ole piisavalt sarivägistajate juhtumeid Eestis, millest saaks lähtuda. Kaks ametnikku, kes vastasid, vaidlesid esitatud teooriale pigem vastu:

„No ma arvan, et need, kes pidevalt panevad seda toime, et neil on kõrgem vägivald, kui need kellel on üks ohver. Minu praktikas näitab see, et mida rohkem ta paneb toime, seda rohkem tal on julgust arvata, et see on lubatud. Ja kus see piir siis läheb, ei tea ja vägivaldne faktor on kõrgem“ (Int 1, 2023)

„Ei, ma isegi ütleks, et on vastupidi. Need üksikud, keda ma tean, kes on nagu sarivägistajad olnud, need on olnud ikka nagu palju jõhkramad. Võib-olla rohkem vägivalda on ikkagi nendes düsfunktsionaalsetes suhetes, kooselud või abielud, kus võib olla ka mõlemapoolset vägivalda ja

kaasa arvatud siis seda seksuaalvägivalda. Seal võib see olla üsna jõhker. Ma tean, et seal on isegi nagu luumurdudeni välja ja üsna jõhkrat. Aga, kui ma mõtlen menetluste peale, mis meil reaalselt on olnud, siis ma ikka nimetataks, et pigem sarivägistajad on hullemad.“ (Int 8, 2023)

Samuti käsitleti teooriat, et sarivägistajate kuritegude toimepanemised on kriminaalselt keerukamad (Kood 2), kui ühe ohvriga vägistajate omad. Keerukuse all siis näidetena ohvri teovõimetuks muutmine, külm- või tulirelva kasutamine, varakult juba valitud kohta ohvri meelitamine/peibutamine, kuriteo varajane planeerimine, kuriteo toimepanemise kohaga ennast kurssi viimine. Üheksast intervjuueeritavast sai vaid kaks mainida, et sarivägistajate juhtumid võivad olla keerukamad, kuna jällegi Eestis ei ole piisavalt juhtumeid, mille põhjal sarivägistajate kuritegude toimepanemiste üle arutleda.

„Sarivägistaja puhul sa juba tead kuidas seda toime panna ja oled õppinud. Arvan et see on isegi tõsi, et neil on kriminaalselt keerukamad toimepanemised“ (Int 7, 2023)

Lisaküsimusena lisas autor intervjuude käigus juurde, et palju tuleb ette vägistamise toimepanemises külm- ja/või tulirelva kasutamist (Kood 3), millele vastanuid oli kuus ning viiel korral mainiti, et tegemist on pigem harva esineva toimepanemise elemendiga:

“Eestis tulirelvaga pannakse toime väga harva. Ega Eestis vähestel on ka relvad. Harva on ka külmrelvaga ähvardatud siiski. Vahepeal on räägitud juhtumitest, aga väga harva.” (Int 7, 2023)

Viimaks käsitleti uurimistöös küsimus toimepanemisel GHB/korgijoogi ketamiini või mõni muu uimasti kasutamise kohta. Uurimistöös autor sai ja Politsei- ja Piirivalveametilt antud statistika kohta vastuse, et kuna raske on tõendada, siis organisatsioonil selle kasutamise kohta informatsiooni ei ole. Üheksa intervjuueeritava puhul tuli seitsmel korral intervjuudest välja, et uimastatakse tegelikkuses pigem harva (Kood 4) ja rohkem on tegemist jutuga, et oli uimastamine:

„Harva kui üldse. Siin aasta jooksul on meil kahel või kolmel korral ainult saadud uriiniproovist GHB-d.“ (Int 3, 2023)

„Kui räägime täiskasvanute vägistamisest, siis üle ühe nendest kannatanudest tuleb ja ütleb, et teda uimastati. Aga kui sa hakkad temaga rääkima sellest, kui palju ta on joonud. Enamus põhjendusi on see, et ma olen enne ka nii palju joonud ja mulle pole see mõjunud. Aga neil on raske mõista, et kui sa oled kleenuke tütarlaps, sa pole söönud, sa oled terve õhtu läbi joonud. No palun vabandust, võib-olla mingi hetk, sul peab see mäluks tekkima“ (Int 2, 2023)

Uimastamise kohta tuli arutlusse ka, et GHB kahtlustuste puhul on tavaliselt tegemist alkoholi liigtarbimisega või alkoholi ravimitega segamisega. (Kood 5) Intervjueeritavaid oli antud küsimuses üheksa ning intervjuude käigus tuli viieteistkümmel korral välja, et:

„Minu praktikas tuleb ikkagi näha, et tegemist on pigem alkoholiga ja ei suudeta ära tunnetada, millal see piir on. Muidugi arvatakse, et seal on mingi GHB mängus, sest äkitselt on ju mäluauk. Jalg ongi nõrk. Mul on tunne, et see on pigem enese õigustus või lohutus, et ma ei teinud seda ometi ju iseendale“ (Int 4, 2023)

„Pigem hästi palju selliseid, kes ise juba võtavad mingeid ravimeid või ise on midagi tarvitanud ja siis võtavad alkoholi peale. Pigem jääks alkoholi juurde. Et ise võtab ravimit, mis alkoholiga käsikäes ei käi“ (Int 5, 2023)

2.4. Järelduste ja ettepanekute tegemine

Käesolevas peatükis on kokku toodud lõputöös kasutatud teooria ning uuringuna läbi viidud intervjuude tulemused. Antud lõputöös oli esimene püstitatud uurimisküsimus: Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?

Teooria osas on autor peamiselt välja toonud Ameerika seksuaalvägivallale spetsialiseerunud psühholoogi ja õpetlase A. Nicholas Grothi avastused (vt käesolev töö lk 11). Õpetlane on iseloomustanud vägistajaid algselt kolme tüübina, kelleks on vihavägistaja, võimuvägistaja ja sadistlik vägistaja. (vt käesolev töö lk 14). Uuringu raames tehtud intervjuudest selgus, et Eesti kriminaalpolitseinikud suutsid realselt politseitöös enda kogemusega tuua paralleele välja kõige enam võimuvägistaja puhul ja kõige vähem vihavägistaja puhul. Uuringuga tehti kindlaks, et A. Nicholas Groth'i teooriat vägistajate liigitamise osas on võimalik kasutada, kuid kuna Eestis on praktikat konkreetse teooria osas vähe, siis Eesti pinnalt reaalseid näiteid politseitöös tuua ei ole pigem võimalik.

Uuringust liigitus teooriale lisaks ka nii-öelda neljas vägistamise toimepanija tüüp, kelleks on vägistaja „*seksuaalse vajaduse rahuldamise tõttu*.“ Samuti tuli uuringust välja teoorias mitte kajastunud motiivide all „*võimaluse*“ vägistamine, kus vägistaja kasutab ära talle tekkinud soodsat võimalust astuda ohvriga suguühtesse.

Üle poolte intervjueeritavatest kinnitasid pigem ka A. Nicholas Groth'i teist teooriat, et vägistamise toime pannud isikutel on ilmnenud suurem vajadus rahuldada emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele (vt käesolev töö lk 14). Sarnaselt õpetlase kolme vägistaja teooriale tõid intervjueeritavad välja, et Eestis on võrdluseks liiga vähe praktikat ja kokkusattumusi toore vihaga vägistamiste osas, kuid antud teooria joonistus ka Eesti vägistajatega kõrvutades siiski pigem välja.

Käesolevas töös oli püstitatud autori poolt teine uurimisküsimus: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster? Uuringus jaotati teise küsimuse alla liigituvad teemad kaheks: Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster ja vägistajate taust. Vägistajate puhul tuli teoorias välja 2005 läbi viidud uuringu põhjal, et võrreldes üldrahvastikuga on vägistajate agressiivsuse tase kõrgem (vt käesolev töö lk 12). Uuringust tuli vägistajate agressiivsuse kohta pigem välja, et kuigi on ka agressiivsemaid ja tõesti kiiremini ärrituvaid vägistajaid, siis tõenäoliselt politseiametnikeni peegelduv agressiivsus on tingitud pigem mingist konkreetsest ärritavast situatsioonist, millele inimene reageerib. Samuti täiendas uuring lapsohvritega seotud võrdlust (vt käesolev töö lk 12) vägistajate agressiivsuse kohta, kus tõid intervjueeritavad üsna ühise arvamusena välja, et lapsohvritega juhtumites toimepanijal puudub igasugune agressiivsus.

Kriminaalpolitseinikele esitati teoorias kajastanud väide, et seksuaalkurjategijad suruvad maha muretunde omaenda ohvrite pärast, kuid vägistajate seas ei esinenud puudujääki empaatiavõimes teiste seksuaalse rünnaku ohvrite suhtes. Täpsemalt tegemist ei ole mitte empaatiavõime puudumisega vaid tahtlikult allasurutud empaatiaga, mistõttu ei tunne vägistajad ära kahju tekitamist enda ohvrile. (vt käesolev töö lk 12). Ametnikud täiendasid teooriat, et ilmselt osadel vägistajatel empaatiavõime puudub, sest nad ise usuvad, et nad pole vägistamises süüdi ja nemad ei ole ohvrit üldse loonud. Mõnel korral tõid ametnikud ka välja, et osade vägistajate puhul nemad ütleksid, et neil täiesti puudub empaatiavõime.

Intervjueeritavad täiendasid teooriat ka lapsohvrite juhtumite põhjal, kus toodi välja, et lapsohvritega vägistajate ja pedofiilide puhul toimepanija ise usub, et ta armastab siiralt oma ohvrit ja ta tegutsebki hoolivusest ja empaatiast.

Vägistamise tausta osas kajastas teooria, et aastal 2022 läbi viidud uuringust lähtus, et paljudel juhtudel on vägistajatel esinenud lapsepõlves negatiivseid lapsepõlvekogemusi nagu psüühiline, füüsiline ja seksuaalne väärkohtlemine ning hooletusse jätmine (vt käesolev töö lk 14).

Uuringuga tehti kindlaks, et tõesti ka Eesti praktikas tuleb välja, et vägistajatel on olnud lapsepõlves mingid negatiivsed kogemused. Negatiivsete lapsepõlvekogemuste puhul täiendasid intervjueeritavad ka teoreetilist informatsiooni sellega, et tihti tuleb juhtumites ette, et toimepanija kasutab ära enda negatiivseid lapsepõlvekogemusi kaastunde saamiseks ja enda tegude õigustuseks.

Teoorias on välja toodud, et paljud toimepanijad võivad olla varasemalt saanud ka psühhiaatrilist ravi ja lisaks võib olla diagnoositud vägistajatel varasemaselt mingi psüühikahäire või antisotsiaalne isiksusehäire. Uuringuga selgitati välja, et Eestis on pigem harva esinev, et toimepanija on juba varem saanud psühhiaatrilist ravi. Kuigi harva, aga siiski tuleb vahel ette, et toimepanijal, kes esimest korda paneb selle kuriteo toime, on mõni diagnoosimata häire. Neid, kellel juba on diagnoositud häireid, on Eestis pigem vähe.

Antud uurimistöös oli ka kolmas uurimisküsimus: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad? Lõputöö kolmandale uurimisküsimusele vastamiseks jaotati antud teema kaheks: vägistamise toimepanemist iseloomustav ja vägistamise toimepanemise vahendid.

Teooria põhjal kujunes väljavägistamise toimepanemist iseloomustava puhul, et täiskasvanud ohvritega kuritegude puhul tarvitasid kurjategijad kuriteo toimepanemise ajal sagedamini alkoholi (vt käesolev töö lk 15). Uuringu käigus selgitati välja, et üldjuhul on täisealiste ohvritega vägistamiste puhul toimepanija alkoholijoobes. Uuringust selgus, et vägistaja on toimepanemise hetkel pigem harva narkootiliste/psühhotroopsete ainete mõju all ning Eestis on peamiseks ikkagi alkoholijoobes vägistamiste toimepanemine. Ainult ühe näitena tuli uuringus välja, et toimepanija võib ka toimepanemise hetkel täiesti kaine olla, kui ta näiteks ei tarvitagi alkoholi üldse ja tegemist on lähisuhtevägivallaga, kus isik kehtestab oma võimu ohvri üle. Lisaks täiendasid intervjueeritavad olemasolevat teooriat jällegi lapsohvritega juhtumite alusel, kus joonistus välja, et lapsohvritega vägistajad on Eestis üldjuhul siiski täiesti kained toimepanemise hetkel.

Vägistamise toimepanemise vahenditena oli teoorias võrreldud sarivägistajate poolt kasutatavat vägivalda ja ühe ohvriga vägistajate poolt kasutatavat vägivalda süüteo toimepanemises. Täpsemalt oli teooria välja toonud, et ühe ohvriga vägistajate kuriteopaigad on oluliselt suurema tõenäosusega vägivallale viitavate tunnustega kui sarivägistajatel. (vt käesolev töö lk 15). Antud uuringus kommenteerisid teooriat vaid kaks intervjueeritavat, kuna teiste osaliste sõnul ei ole

Eesti praktikast võtta võrdluseks piisavalt juhtumeid seoses sarivägistajatega. Antud teooriale vaieldi hoopis vastu ja uuringust selgus, et Eesti näitel on kriminaalpolitseinikud arvamusel, et rohkem vägivalda sisaldavad pigem sarivägistajate kuriteod kui ühe ohvriga vägistajate kuriteod.

Uurimistöös esineva teooria kohaselt on sarivägistajate kuritegude toimepanemised on kriminaalselt keerukamad kui ühe ohvriga vägistajate omad (vt käesolev töö lk 15). Uuringus rõhutati sarnaselt eelmisele sarivägistajaid puudutatavale teooriale, et Eesti näitel sarivägistajaid ei ole võimalik iseloomustada nii konkreetselt. Paaril juhul arutati teooriale kaasa ning nõustuti selle ülesehitusega, et sarivägistajate kuriteo toimepanemine võib keerukam tõesti olla kriminaalselt.

Lõputöö autor täiendas uuringu käigus küsitlust, mille puhul küsis toimepanemises külm- ja tulirelvade esinemise kohta. Uuringuga selgus, et Eestis esineb tulirelva ja külvrelvaga toimepandud vägistamisi harva.

Samuti oli lõputöö autor uurinud Politsei- ja Piirivalveametilt vägistamiste puhul ohvri uimastamise kohta, kuid uurimistöös tuli uimastamist puudutav info lõpuks vaid ülevaatlik teooria erinevate uimastamise viiside kohta (vt käesolev töö lk 16), kuna Politsei- ja Piirivalveametil uimastamise kohta statistika puudub. Teoorias on toodud välja, et kõige enam tuntumad narkootikumid, mida seksuaalse rünnaku eesmärgina kasutatakse on näiteks GHB ja ketamiin. (vt käesolev töö lk 16) Uuringu käigus selgus, et uimastatakse reaalselt Eestis ohvreid pigem harva ja rohkem on tegemist ohvripoolse jutuga, et teda uimastati. Lisaks selgus intervjuudest, et GHB kahtlustuste puhul on tavaliselt tegemist ohvripoolse alkoholi liigtarbimisega või alkoholi ravimitega segamisega. Ketamiini kasutamist uimastamiseks ei tulnud intervjuudes kordagi välja.

Autor teeb toetudes lõputöö uuringule järgmised ettepanekud:

- Viia kriminaalpolitseiametnikele läbi koolitusi vastavate ekspertidega nagu psühholoogid ja sotsiaaltöötajad. Koolitused keskenduksid kurjategijate, kes panevad toime raskeid isikuvastaseid kuritegusid nagu vägistamine, psühholoogilistele aspektidele, kuritegeliku käitumise mõjuteguritele ning motivaatoritele. See aitaks ametnikel näha seoseid politseitöös esinevate kuriteojuhtumite ja psühholoogiliste elementide vahel, mis aitaks omakorda muuta politseiametnike tööd kurjategijatega efektiivsemaks.

- Viia läbi massimeedias (internet, televisioon, raadio) noortele suunatud ennetus – ja teavituskampaaniad alkoholist põhjustatud riskikäitumise vältimiseks. Nagu uuringust selgus esineb GHB abil vägistamisi väga harva ning enamikel juhtudel on tegemist olnud liigsest alkoholitarbimisest tingitud kannatanupoolse riskikäitumisega, mis tingib ööklubides nn „võimaluse“ või „seksuaalse vajaduse rahuldamise tõttu“ vägistamisohvriks langemisega.
- Uuringust selgus, et valdav enamus vägistajatest on olnud lapsepõlves väärkoheldud (füüsiliselt, vaimselt, seksuaalselt), mis on omakorda mõjutanud traumaatiliselt nende psüühikat ning käitumist täiskasvanuna. Siinkohal teeb autor ettepaneku, et riik peab läbi kohalike omavalitsuste ja politsei veel rohkem panustama laste turvalisuse tagamisse, et ei kasvaks juurde riskikäitumisega täiskasvanuid, kes võiks tulevikus toime panna mõne raske isikuvastase kuriteo.
- Käesolevas uurimistöös kasutatud küsimuste põhjal võiks edaspidi sarnase uuringu läbi viia ka näiteks kohtupsühhiaatritega, kes viivad läbi vägistajatele kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise ning võivad omada konkreetse teema kohta huvitavaid seisukohti, mida kriminaalpolitseinike intervjuudest ei lähtunud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli luua ülevaade vägistamise toimepannud kurjategijaid iseloomustavatest karakteristikatest, nende motiividest ja käitumuslikest muustritest ning võrrelda neid kriminaalpolitseinike, kelle igapäevatöö sisuks on kokkupuude vägistajatega ning nendega menetlustoimingute tegemine, praktiliste kogemustega, et luua parem ülevaade nende kurjategijate olemusest. Muutes seeläbi kriminaalpolitsei tööd efektiivsemaks ning pakkuda välja ennetusmeetmed, et oleks võimalik vältida kuriteoohvriks langemist. Eesmärgi saavutamiseks oli püstitatud küsimusena uurimisprobleem: millised on vägistamise toimepannud kurjategijate puhul kõige sagedamini esinevad karakteristikad? Uurimisprobleemi lahendamiseks moodustati kolm konkretiseerivat küsimust, millele otsiti vastuseid, viies läbi intervjuud Lõuna ja Põhja prefektuuri kriminaalpolitseinikega vägistajaid puudutavatest teadusallikatest tuleneva informatsiooni põhjal. Lõuna ja Põhja prefektuur valiti autori poolt välja seetõttu, et eelnimetatud prefektuurides on statistika põhjal seksuaalvägivalla kuritegude tase kõige kõrgem.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli: Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid? Sellele küsimusele vastust otsides leiti, et Ameerika seksuaalvägivallale spetsialiseerunud psühholoogi ja õpetlase A. Nicholas Grothi püstitatud versioonide järgi paistab Eesti praktikas enam silma võimuvägistaja tüüp, kellel ei ole soovi ohvrit kahjustada vaid pigem on tal vajadus ohvrit seksuaalselt omada ja teda kontrollida. Uuringu käigus lisandus tüübina vägistaja „seksuaalse vajaduse rahuldamise tõttu“ ning uuringust selgus vägistajate ühe motiivina „võimaluse“ vägistamine, kus vägistaja kasutab ära talle tekkinud soodsat võimalust astuda ohvriga suguühtesse. Eesti kriminaalpolitseinikud puutuvad toore vihaga vägistamisega väga harva kokku, kuid nad kinnitasid, et vägistajatel praktikas pigem esineb suuremat vajadust rahuldada emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele.

Teise uurimisküsimusena uuriti, millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster? Lõputööst selgus vägistajate agressiivsuse kohta, et kuigi on ka agressiivsemaid ja tõesti kiiremini ärrituvaid vägistajaid, siis tõenäoliselt politseiametnikeni peegelduv agressiivsus on

tingitud pigem mingist konkreetsest ärritavast situatsioonist, millele inimene reageerib. Samas lapsohvritega juhtumites toimepanijal puudub igasugune agressiivsus ning tegutsetakse pigem kasutades manipulatsiooni. Selgus, et vägistajatel puudub empaatiavõime kas täielikult või puudub põhjusel, kuna nad ise usuvad, et nad pole vägistamises süüdi ja nemad ei ole ohvrit üldse loonud. Lapsohvritega vägistajate ja pedofiilide puhul toimepanija ise usub, et ta armastab siiralt oma ohvrit ja ta tegutsebki hoolivusest ja empaatiast. Tuleb ette, et vägistajatel on olnud lapsepõlves mingid negatiivsed kogemused nagu vaimne, füüsiline, seksuaalne väärkohtlemine, hooletusse jätmine, kuid tihti tuleb ette, et toimepanija kasutab ära enda negatiivseid lapsepõlvekogemusi kaastunde saamiseks ja enda tegude õigustuseks. Kuigi esineb juhtumeid, et vägistajal, kes esimest korda paneb selle kuriteo toime, on mõni diagnoosimata psüühiline häire, siis neid, kellel juba on diagnoositud häireid, on Eestis pigem vähe.

Kolmas uurimisküsimus, millele uurimistöös vastuseid otsiti on: Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad? Lõputöös selgus, et Eestis on täisealiste ohvritega vägistamiste puhul toimepanija olnud üldjuhul alkoholihoobes, kuid narkootiliste/psühhotroopsete ainete mõju all vägistamise toimepanemist esineb pigem harva. See-eest lapsohvritega vägistajad on üldjuhul toimepanemise ajal täiesti kained. Kuigi Eestis pole võrdlemiseks piisavalt juhtumeid sarivägistajatega, siis kriminaalpolitseinike hinnangul sisaldavad need siiski ühe ohvriga vägistajate juhtumitest rohkem vägivalda. Samuti võivad sarivägistajate juhtumid olla ühe ohvriga juhtumitest kriminaalselt keerukamad. Eestis esineb tulirelva ja külvrelvaga toimepandud vägistamisi harva ning selgus, et ohvreid ka uimastatakse reaalselt pigem harva ning rohkem on tegemist ohvripoolse jutuga, et teda uimastati. Pigem GHB kahtlustuste puhul on tavaliselt tegemist ohvripoolse alkoholi liigtarbimisega või alkoholi ravimitega segamisega.

Tuginedes lõputöö uuringu tulemustele teeb lõputöö autor ettepaneku parandada ekspertkoolitustega kriminaalpolitseinike teadlikkust vägistajate psühholoogilistele aspektide, kuritegeliku käitumise mõjutegurite ning motivaatorite osas, et ametnikel oleks kergem näha seoseid kuriteojuhtumite ja psühholoogiliste elementide vahel. Massimeedias võiks läbi viia noortele suunatud ennetus – ja teavituskampaniad alkoholist põhjustatud riskikäitumise vältimiseks. Veel teeb lõputöö autor ettepaneku kohalike omavalitsuste ja politsei töö läbi suurendada laste turvalisust, et seeläbi vähendada tulevikus riskikäitumisega täiskasvanute teket, kes võiksid toime panna raskeid isikuvastaseid kuritegusid.

Käesoleva lõputöö eesmärk saavutati ning püstitatud uurimisküsimustele leiti uurimustöö käigus vastused. Lõputöö autori arvates saaks antud lõputöö teemat edasi arendada viies läbi käesoleva lõputöö küsimuste põhjal sarnaseid uuringuid kohtupsühhiaatritega ja teada saada nende eksperthinnanguid vägistajate kohta.

SUMMARY

The aim of this thesis was to create an overview of the characteristics of rapists, their motives and behavioral patterns in comparison with the experience of criminal police officers in their work, thereby making the work of the criminal police more effective. To achieve this goal a research problem was posed as a question: what are the most common characteristics in rapists? In order to solve the research problem, three specifying questions were formed on which to base the interviews with the criminal police officers of the Southern and Northern Prefectures.

The first research question was: Based on scientific sources and in the assessment of criminal police officers, what are the main features that characterize a rapist, and what are the motives and other influencing factors for these criminals? When searching for an answer to this question, it was found that according to the theories by A. Nicholas Groth, an American psychologist and scholar specializing in sexual violence, the type of power rapist who does not want to harm the victim, but rather has the need to sexually possess and control the victim, is the most common in Estonian practice. In the course of the study, the type of rapist who “rapes to get a sexual satisfaction” was added by the interviewees. The study revealed that one of rapist’s motives are to use an opportunity to have sex with the victim. Estonian criminal police officers have rarely encountered rape with raw anger, but they confirmed that rapists do usually have a greater need to satisfy an emotional or psychological need for strength, anger or control.

The second research question was: Based on scientific sources and in the assessment of criminal police officers, what are the personality characteristics of rapists, their background and their behavioral pattern? The thesis revealed about the rapists, that although there are more aggressive and really quick-tempered rapists, the aggression visible to police officers is probably emerged from some specific irritating situation to which the person reacts. Although in cases involving child victims, the perpetrator lacks any aggression and rather acts using manipulation. It turned out that rapists either completely lack empathy or lack it because they believe that they are not guilty of the rape and that they have not created a victim in the first place. In the case of rapists with child victims, the perpetrator believes that they truly love their victim and acts out of care and empathy. Rapists often have had some negative experiences in childhood, such as mental, physical, sexual abuse, neglect, but it frequently occurs that the perpetrator uses their own negative childhood experiences to gain sympathy and justify their actions. Although there are

cases where the rapist, who commits this crime for the first time, has some undiagnosed mental disorder, those who have already been diagnosed with disorders are rather few in Estonia.

The third research question was: Based on scientific sources and in the assessment of criminal police officers, what are the specific characteristics of a criminal act such as rape? The rape cases with adult victims, the perpetrator has generally been under the influence of alcohol but the rapist being under the influence of narcotic/psychotropic substances during the criminal act occurs rather rarely in Estonia. Rapists with child victims, on the other hand, are generally completely sober during the criminal act. Although there are not enough cases of serial rapists in Estonia to make a comparison, according to the criminal police, they still contain more violence than the cases of single-victim rapists. Also, serial rapist cases can be more criminally complex than single-victim cases. Rapes committed with the use of firearms and cold weapons rarely occur in Estonia. In addition, the rape victims are rarely drugged in reality, and it is more often the victim's story that they were drugged. GHB suspicions usually involve excessive alcohol consumption by the victim or mixing alcohol with medication.

Based on the results, the author of the thesis proposes to improve the awareness of criminal police officers with expert training regarding the psychological aspects of rapists and the influencing factors of criminal behavior and motivators, so that officers can more easily see the connections between criminal cases and psychological elements. Prevention and information campaigns aimed at young people should be carried out in the mass media to prevent risk behaviors caused by excessive alcohol consumption. The author of the thesis also proposes to increase the safety of children by the cooperation of local governments and the police, in order to reduce adults committing serious crimes such rape in the future.

The aim of this thesis was achieved, and the research questions were answered during the research. The author of the thesis proposes that the topic of this thesis could be further developed by conducting similar studies with forensic psychiatrists based on the questions of this thesis to find out their expert assessments about rapists.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alas, B. -M., 2022. Ema pigistas silma kinni: aastaid kodus vägistatud ja pekstud last aitasid õpetajad. *Postimees*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/7641192/ema-pigistas-silma-kinni-aastaid-kodus-vagistatud-ja-pekstud-last-aitasid-opetajad> [Kasutatud 11.05.2023].

Alumäe, T. & Tilk, O., 2022. Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic J. Modern Computing*, 10(3), pp. 409–421.

Anton Bilõki ja Dmitri Lehmuse süüdistusasjad KarS § 141 lg 2 p-de 1 ja 2 järgi (2004) 3-1-1-95-04.

Arbanas, G., Marinovic, P. and Buzina, N., 2022. Psychiatric and Forensic Characteristics of Sex Offenders With Child and With Adult Victims. *International Journal of Offender Therapy & Comparative Criminology*, 66(12), pp. 1195–1212.

Canter, D. & Alison, L., 1999. Professional, Legal and Ethical Issues in Offender Profiling. Rmt:

Canter, D. & Alison, L., toim-d. *Profiling in Policy and Practice*. Abingdon: Taylor & Francis Group, pp. 21-55.

Canter, D. & Alison, L., 1999. Profiling in Policy and Practice. Rmt: Canter, D. & Alison, L., toim-d. *Profiling in Policy and Practice*. Abingdon: Taylor & Francis Group, pp. 1-21.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2004. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.

Beauregard, E., Lussier, P. and Proulx, J., 2005. The role of sexual interests and situational factors on rapists' modus operandi: Implications for offender profiling. *Legal & Criminological Psychology*, 10(2), pp. 265–278.

Fernandez, Y. M., & Marshall, W. L., 2003. Victim Empathy, Social Self-Esteem, and Psychopathy in Rapists. *Sexual Abuse*, 15(1), 11–26.

Justiitsministeerium, 2021. *Kuritegevus Eestis 2021. a.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/Seksuaalkuriteod_page.html[Kasutatud 25.01.2023]

Justiitsministeerium. *Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/kriminaalpoliitika-pohialused> [Kasutatud 28.09.2022]

Kalmus, V., Linno, M. & Masso, A., 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> [Kasutatud 25.01.2023].

Karistusseadustik (2001) RT I, 06.08.2022, 27

Kocsis, R. N., Cooksey, R. W., & Irwin, H. J., 2002. Psychological Profiling of Sexual Murders: An Empirical Model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(5), 532–554.

Laherand, M. -L., 2010. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Martin, E., 2003. What Is “Rape”?—Toward a Historical, Ethnographic Approach. Rmt: Travis, C. B., toim. *Evolution, Gender, and Rape*. Cambridge: MIT Press, pp. 363-383.

Mellink, I.S., Jeglic, E.L. and Bogaard, G., 2022. Predicting rapist type based on crime-scene violence, interpersonal involvement, and criminal sophistication in U.S. stranger rape cases. *International Journal of Police Science & Management*, 24(1), pp. 53–65.

Norris, G., 2005. A criminal continuing profiling: history. Rmt: Petherick, W., toim. *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling*, San Diego: Elsevier Science & Technology, pp. 1-15.

Petherick, W., 2005. Criminal profiling methods. Rmt: Petherick, W., toim. *Serial Crime: Theoretical and Practical Issues in Behavioral Profiling*, San Diego: Elsevier Science & Technology, pp. 31-49.

Satapathy, S., Choudhary, V., Behera, C., Swain, R., Sharma, R., & Sagar, R., 2022. Adverse Childhood Experiences, Aggression, Empathy, and Psychopathology in Adult Males Accused of Rape. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 44(5), pp. 466–473.

Savino J. O. & Turvey B. E., 2005. *Rape Investigation Handbook*. Elsevier Academic Press.

Sepp, A., 2023. NELJAKS AASTAKS VANGI) Saarlasest pervert nuias lastelt seksi, lubades end muidu ära tappa. *Saarte Hää!*, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://saartehaal.postimees.ee/7690673/neljaks-aastaks-vangi-saarlasest-pervert-nuias-lastelt-seksi-lubades-end-muidu-ara-tappa> [Kasutatud 11.05.2023].

Shechory, M., & Ben-David, S., 2005. Aggression and Anxiety in Rapists and Child Molesters. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 49(6), 652–661.

Siseministeerium, 2021. *Siseturvalisuse arengukava 2020-2030*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/stak2030> [Kasutatud 28.09.2022].

Sootak, J. & Pikamäe, P., 2021. *Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne*. 5. trükk. Tallinn: Juura.

Tervise Arengu Instituut. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.narko.ee/ained/ghb/> [Kasutatud 16.03.2023].

Tervise Arengu Instituut. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.narko.ee/ained/ketamiin/> [Kasutatud 16.03.2023].

Thornhill, R. & Palmer, C. T., 2000. *A Natural History of Rape : Biological Bases of Sexual Coercion*. Cambridge: MIT Press.

Tooming, L., 2023. Pole statistikat, pole probleemi? „Pea iga noor teab kedagi, keda on korgijoogiga mürgitatud ja vägistatud“. Eesti Ekspress, [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120127132/pole-statistikat-pole-probleemi-pea-iga-noor-teab-kedagi-keda-on-korgijoogiga-murgitatud-ja-vagistatud> [Kasutatud 11.05.2023].

Traat, U. & Markina, A., 2005. *Üldkriminoloogia II. Õppematerjal*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Turvey B. E., 2008. *Criminal Profiling. An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*. 3. trükk. Elsevier Academic Press.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Karistusseadustiku § 141 (vägistamine) Eestis registreeritud aastatel 2011–2021 (autori koostatud Justiitsministeeriumi 2011–2021 statistika põhjal)	lk 10
Joonis 2. Karistusseadustiku § 141 (vägistamine) ja § 141'1 (tahtevastane sugulise iseloomuga tegu) koosseisude alusel Eestis alustatud kriminaalmenetlused aastatel 2018-2022 (autori koostatud Politsei- ja Piirivalveameti statistika põhjal)	lk 21
Tabel 1. Uurimisküsimuste seos intervjuu küsimustega (autorite koostatud)	lk 23
Tabel 2. Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid (autori koostatud)	lk 24
Tabel 3. Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster (autori koostatud)	lk 27
Tabel 4. Vägistajate taust (autori koostatud)	lk 29
Tabel 5. Vägistamise toimepanemist iseloomustav (autori koostatud)	lk 31
Tabel 6. Toimepanemise vahendid (autori koostatud)	lk 32

Lisa 1. Intervjuu kava

Vägistajate motivatsiooniline külg

1. Ameerika seksuaalvägivallale spetsialiseerunud psühholoog ja õpetlane A. Nicholas Groth kirjeldas algselt kolme tüüpi vägistajaid (Groth, 1979, pp. 13-58 ref Savino & Turvey, 2005, p. 275): vihavägistaja, võimuvägistaja ja sadistlik vägistaja.
Kui palju ja kas üldse on päriselt võimalik liigitada vägistamise toimepannud isikute tegusid antud kriteeriumitega?
2. Kas vägistamise toime pannud isikutel on ilmnenud nende tegudest või jutust tulenevalt suurem vajadus rahuldada emotsionaalset või psühholoogilist vajadust tugevuse, viha või kontrolli järele?
3. Kas ja kui palju on vägistamise toime pannud isikutega suheldes tulnud välja, et neil on lapsepõlves olnud väärkohtlemise kogemusi nagu füüsilist väärkohtlemist, seksuaalset väärkohtlemist, psühholoogilist väärkohtlemist ja/või hooletusse jätmist?

Vägistajate isiksuslikud eripärad

4. Kas vägistajatest on ilmnenud nende jutu või käitumise põhjal tavalisest suuremat agressiooni või kirjeldanud enda toimepanemistes tavalisest suuremat agressiooni esinemist?
Kui palju on vägistamise juhtumites mänginud rolli liigse agressiooni esinemine/kiire ärritumine vägistaja puhul?
5. Paljud vägistajad on Teile teadaolevalt varasemalt saanud psühhiaatrilist ravi?
6. Paljudel juhtudel on vägistajatel Teile teadaolevalt diagnoositud mõni isiksusehäire?
7. Vesteldes vägistamise toime pannud isikuga, kas on isiku jutust kajastunud, et isik tunneb oma ohvri vastu empaatiat? Kas vestluse käigus on isiku jutust siiski kajastunud, et ta on üldüldiselt empaatiavõimeline?

Vägistamise toimepanemine

8. Kas ja kui palju esineb seda, et vägistaja enda teo toimepanemise hetkel on tarvitanud alkoholi või narkootilisi/psühhotropseid aineid?
9. Kas ühe ohvriga vägistajate kuriteod on endas sisaldanud rohkem vägivalda, kui sarivägistajate kuriteod või ei saa praktikas sellist võrdlust juhtumite põhjal tuua?

- 10.** Kas sarivägistajate kuriteod on kriminaalselt keerukamad kui ühe ohvriga vägistajate omad? (ohvri teovõimetuks muutmine, külm- või tulirelva kasutamine, varakult juba valitud kohta ohvri meelitamine/peibutamine, kuriteo varajane planeerimine, kuriteo toimepanemise kohaga ennast kurssi viimine jne.)
- 11.** Kas ja kui palju esineb kuriteo toimepanemises külm- või tulirelva esinemist?
- 12.** Kas ja kui mitmel juhul on toimepanemisel kasutuses olnud GHB/korgijook, ketamiin, mõni muu uimasti või alkohol?

Lisa 2. Koodipuu

Uurimisküsimused	Kategooria	Koodid	Vastajad	Koodi esinemissagedus kokku
Mis on teadusallikate põhjal ning kriminaalpolitseinike hinnangul peamised vägistajat iseloomustavad jooned ning millised on nende kurjategijate puhul motiivid ning muud mõjutegurid?	1. Vägistaja motiivid ning muud mõjutegurid	Vihavägistamine	9	3
		Võimuvägistamine	9	12
		Sadistlik vägistamine	9	6
		Seksuaalse vajaduse rahuldamine	9	9
		Tugevuse, viha ja kontrolli vajaduse rahuldamine	9	6
		Võimaluse ära kasutamine	9	5
Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul peamiselt vägistajate isiksuslikud eripärad, nende taust ja nende käitumuslik muster?	2. Vägistajate isiksuslikud eripärad, käitumuslik muster	Suurem agressiivsus ja lühike süütenöör	9	4
		Agressiivsus tingituna ärritavast olukorrast	9	6
		Laste suhtes agressiivsus puudub	6	6
		Kaastunde saamiseks õigustamine	9	12
		Empaatiavõime puudub, sest usub, et ta pole süüdi teos	9	14
		Empaatiavõime täielikult puudub	3	3
		Laste suhtes tegutsebki empaatiast ja armastusest	3	6
	3. Vägistajate taust	Negatiivsed lapsepõlvkogemused nagu psüühiline, füüsiline ja seksuaalne väärkohtlemine ning hooletusse jätmine lapsepõlves	9	19
		Varasemalt psühhiaatriline ravi	9	4

		Varasemalt diagnoositud psüühiline häire/ isiksusehäire	9	3
3. Millised on teadusallikate põhjal ja kriminaalpolitseinike hinnangul erinevate vägistamise toimepanemiste puhul sellele kuriteole iseloomulikud eripärad?	4. Vägistamise toimepanemist iseloomustav	Toimepanija on toimepanemise hetkel alkoholi mõju all	9	14
		Toimepanija on toimepanemise ajal narkootilise/psühhotroopse aine mõju all	9	4
		Toimepanija on täiesti kaine	9	1
		Lapsohvri puhul toimepanija on kaine	8	7
	5. Toimepanemise vahendid	Pigem sisaldavad sarivägistajate toimepanemised endas rohkem vägivalda	2	2
		Sarivägistajate toimepanemised on kriminaalselt keerukamad	9	2
		Külm- ja tulirelva kasutatakse toimepanemisel harva	6	5
		GHB-ga uimastatakse reaalselt ohvrit harva	9	7
		GHB kahtlustuste puhul on tavaliselt tegemist alkoholi liigtarbimisega või alkoholi ravimitega segamisega	9	15

Lisa 3. Ekspertintervjuude teave

Intervjueeritav	Läbiviimise kuupäev	Prefektuur	Läbiviimise aadress	Intervjuu kestvus
Intervjuu 1	29.03.2023	Põhja	Tallinn, Rahumäe tee 6/1	00:28:36
Intervjuu 2	29.03.2023	Põhja	Tallinn, Rahumäe tee 6/1	00:44:18
Intervjuu 3	29.03.2023	Põhja	Tallinn, Rahumäe tee 6/1	00:16:06
Intervjuu 4	29.03.2023	Põhja	Tallinn, Rahumäe tee 6/1	00:31:45
Intervjuu 5	29.03.2023	Põhja	Tallinn, Rahumäe tee 6/1	00:36:27
Intervjuu 6	30.03.2023	Lõuna	Võru linn, Röpina mnt 20a	00:28:57
Intervjuu 7	30.03.2023	Lõuna	Tartu linn, Riia 132	00:39:09
Intervjuu 8	05.04.2023	Lõuna	Tartu linn, Riia 132	00:27:33
Intervjuu 9	05.03.2023	Lõuna	Tartu linn, Riia 132	00:21:34